

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2014

Bc. Lucie Pokorná

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Lucie Pokorná

Alternativní tresty – trest domácího vězení

Olomouc 2014 vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, a to výhradně za použití dále uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. dubna 2014

.....

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Pokorná
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Alternativní tresty – trest domácího vězení
Název v angličtině:	Alternative punishments – house arrest
Anotace práce:	Tato práce má za cíl seznámit s problematikou alternativních trestů se zaměřením na trest domácího vězení. Bude se zabývat teoretickými východisky alternativních trestů, pojetím restorativní justice, problematikou domácího vězení a některých dalších alternativních trestů v rámci činnosti Probační a mediační služby. V empirické části se bude zabývat konkrétními případy uložených trestů domácího vězení.
Klíčová slova:	Alternativní tresty, trestání, domácí vězení, restorativní justice, Probační a mediační služba, elektronický monitoring.
Anotace v angličtině:	This work aims to explain the issue of alternative punishments, with a focus on house arrest. It will discuss the theoretical bases of alternative punishments, the concept of restorative justice, the issue of house arrest and some other alternative punishments within the Probation and Mediation Service. In the empirical part will deal with specific cases of the imposed house arrest.
Klíčová slova v angličtině:	Alternative punishments, punishment, house arrest, restorative justice, Probation and mediation service, electronic monitoring.
Přílohy vázané v práci:	Učební osnovy Specializačního kurzu pro asistenty Probační a mediační služby ČR.
Rozsah práce:	77 s.
Jazyk práce:	Český

Obsah

Obsah	1
Úvod	3
1 Obecně k problematice trestání	5
1.1 Účel trestu	5
1.2 Krize trestu odnětí svobody	7
2 Trendy vývoje kriminality v ČR	11
3 Restorativní justice	14
4 Probační a mediační služba ČR	19
4.1 Probace.....	20
4.2 Mediace.....	22
4.3 Parole	25
4.4 Vzdělávání probačních pracovníků	26
5 Alternativní tresty	28
5.1 Obecně prospěšné práce.....	30
5.2 Domácí vězení	31
5.3 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	32
6 Trest domácího vězení	34
6.1 Podmínky uložení domácího vězení	36
6.2 Předběžné šetření	38
6.3 Výkon domácího vězení	39
6.4 Kontrola výkonu trestu	40
6.4.1 Elektronický monitoring.....	41
6.5 Přeměna trestu domácího vězení	44
6.6 Aktuální údaje o domácím vězení	45
7 EMPIRICKÁ ČÁST	49
7.1 Cíle empirické části	49

7.2	Popis metod výzkumu.....	49
7.3	Popis vlastního výzkumu	50
7.4	Vlastní výsledky	52
7.5	Závěr empirické části.....	64
	Závěr	67
	Seznam pramenů a literatury	70
	Seznam použitých zkratk	74
	Příloha	75

Úvod

Domácí vězení je jednou z nejdůležitějších novinek, kterou přinesl nový trestní zákoník účinný od roku 2010. Zavedení tohoto trestu bylo vedeno jednak ekonomickými důvody, ale také snahou individualizovat a humanizovat trestní postih. Tento alternativní trest je – stejně jako další alternativní tresty – v posledních letech velmi diskutované téma. Je poukazováno na jejich výhody a nevýhody oproti nepodmíněnému trestu odnětí svobody, i na jejich účinnost. Zkušenosti totiž jednoznačně ukazují, že nepodmíněný trest odnětí svobody přináší problémy spojené jednak s nedostatečným výchovným působením tohoto trestu, a jednak s přeplněností věznic a s vysokými náklady spojenými s výkonem odnětí svobody. Východisko pro rychlejší a efektivnější řešení nepříliš závažných a jednodušších případů, které zatěžují celý systém trestní justice, bylo nalezeno právě ve využívání alternativních trestů. V souvislosti s tímto se pak více pozornosti soustředilo na restorativní pojetí justice, které přináší zcela nový pohled na trestní spravedlnost než tradiční retributivní justice. Restorativní justice pohlíží na trestný čin jako na narušení vzájemných vztahů, upozorňuje na potřebu obnovení těchto vztahů, na potřeby oběti a na zainteresovanost pachatele na nápravě škody. Na základě tohoto pojetí se pak začalo přistupovat k řešení trestné činnosti jiným způsobem – směřováním k obnovení narušeného stavu, k urovnání konfliktu, a to dalo vzniknout právě alternativním trestům.

V této práci je hlavní pozornost soustředěna právě na asi nejdiskutovanější alternativní trest, a to trest domácího vězení, což je nejpřísnější ze všech alternativních trestů. K tomuto tématu jsou zde uváděny právní aspekty tohoto trestu, krátký historický přehled, současný stav jeho ukládání ze statistického hlediska, role Probační a mediační služby ve výkonu domácího vězení a v neposlední řadě také aktuální problémy týkající se zejména doposud nezavedeného elektronického monitorovacího systému, který má výkon domácího vězení kontrolovat.

V jednotlivých kapitolách jsou kromě tohoto trestu jako hlavního tématu práce popisovány i další pojmy a témata, které s domácím vězením úzce souvisejí. Na úvod této práce jsou proto uvedeny základní informace týkající se problematiky trestání jako celku, proto se první kapitola s názvem Obecně k problematice trestání věnuje tématům, jako je účel a smysl trestu, dnešní pohledy na trestání, druhy trestů ukládané v České republice, dále výhody a nevýhody trestu odnětí svobody a jeho problémy, a stejně tak výhody a nevýhody alternativních trestů.

K problematice trestů považuji za důležité uvést také základní údaje o kriminalitě a jejím současném stavu a vývoji, proto se jí bude zabývat jedna z kapitol.

Další kapitola popisuje základní filosofii, ze které vzešla myšlenka alternativních trestů – restorativní justice a srovnává toto pojetí s klasickým pojetím justice – justicí retributivní. Pozornost v této práci je věnována dále činnosti Probační a mediační služby ČR, která zajišťuje výkon alternativních trestů a prakticky uplatňuje filosofii restorativní justice, je zde popsána náplň činnosti této instituce a její role v alternativních trestech. V rámci této kapitoly je zde jako pedagogický aspekt práce zahrnuto i téma vzdělávání probačních pracovníků, které je doplněno přílohou.

Práce se dále zabývá výkladem jednotlivých alternativních trestů, jejich druhů, přičemž se blíže zaměřuje konkrétně na obecně prospěšné práce, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, a samozřejmě na domácí vězení. Jedná se blíže pouze o tyto tři alternativní tresty, jelikož pouze tyto tresty je nutno nějakým způsobem kontrolovat, respektive dohlížet nad jejich průběhem, což zajišťuje právě Probační a mediační služba.

Tato diplomová práce se bude členit na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část práce bude mít za cíl podrobně popsat a přiblížit alternativní tresty s bližším zaměřením na trest domácího vězení, jeho aktuální problémy a s ním související problematiku, přiblížit činnost Probační a mediační služby ČR a její úlohu v těchto trestech. Poté bude následovat empirická část. Ta se bude zabývat konkrétními případy z olomouckého střediska Probační a mediační služby, tedy odsouzenými, jimž byl uložen trest domácího vězení. Cílem této části bude hlubší poznání problematiky domácího vězení z praktické roviny, dále bude cílem zjistit, zda byl uložený trest domácího vězení odsouzenými dodržován, a zda mezi těmito odsouzenými existují nějaké společné rysy. Za tímto účelem budou využity metody kvalitativního přístupu, a to případové studie. Podrobnější popis výzkumných metod je uveden až v samotné empirické části.

Jako zdroje, ze kterých bylo čerpáno, byla použita především literatura právníká, výzkumné studie, internetové zdroje související s daným tématem a literatura zabývající se metodologií kvalitativního výzkumu.

1 Obecně k problematice trestání

Instituce trestu je stará jako lidstvo samo. Ze všeobecného rozšíření této instituce vyplývá, že trest plní, respektive by měl plnit, ve společnosti některé úkoly a má tedy svůj účel a smysl. Trestání se uplatňuje v nejrůznějších stránkách lidského života a v každodenních situacích – rodiče trestají děti, žáci jsou trestáni ve škole, přičemž nevhodné chování je sankcionováno společenským odsouzením a izolací.¹ Dle N. Walkera je trest charakterizován následujícími rysy:²

- 1) trest způsobuje újmu,
- 2) tato újma je způsobena úmyslně a cíleně,
- 3) trest je ukládán osobou, která k tomu má autoritu,
- 4) trest je ukládán za porušení práva, pravidla nebo zvyklosti,
- 5) toto porušení musí být zaviněné – musí být osobě vytknutelné,
- 6) trest je ukládán z ospravedlnitelného důvodu, nikoliv svévolně.

1.1 Účel trestu

V nejobecnější rovině je účelem trestu a trestního práva ochrana společnosti a společenského řádu, a udržení společensky nežádoucího chování na minimální úrovni. Trest může sloužit k převýchově, odstrašení, či izolaci pachatele a působit výchovně i na společnost. Trestem je vyjadřován nesouhlas a odsudek trestaného jednání.³ K tomuto uvádí Lata⁴: „Generální prevence je konečným cílem trestu a jeho skutečným ospravedlněním. Pokud bychom zločin pokládali za izolovaný akt, který se nikdy nebude opakovat, trest by byl zbytečný a pouze by přidával jedno zlo ke druhému. Ale pokud uznáváme, že nepotrestaný zločin ponechává cestu zločinu otevřenou, a to nejen pro téhož pachatele, ale pro všechny ty, kteří mohou mít stejné motivy a příležitosti, vidíme, že trest uložený jednotlivci se stává zdrojem bezpečnosti pro všechny. Trest není aktem pomsty proti provinilci nebo nešťastné osobě, která neodolala svým neblahým náklonnostem, ale nevyhnutelnou obětí společné bezpečnosti.“

¹ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 6.

² WALKER, Nigel. *Why punish?*. Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1 – 3.

³ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 6 – 10.

⁴ Tamtéž, s. 15.

Na účel trestu pohlíží obdobně Beccaria⁵, podle kterého není cílem trestu mučit a trápit nějakou vnímající bytost, ani odčinit již spáchaný zločin. Cílem není nic jiného, než zločinci zabránit, aby znovu škodil ostatním, a odradit ostatní od páčání stejného činu. Proto tresty a jejich ukládání musí být uvážlivě zvolené, aby zanechaly co nejúčinnější a nejtrvalejší dojem v myslích lidí a co nejmenší bolest na těle odsouzeného.

Škoda, kterou zločin způsobí celku společnosti (pokud necháme stranou škodu materiální – která, i když je nenapravitelná, jako např. v případě vraždy, má malou platnost v žebříčku hodnot společnosti jako celku), spočívá v narušení řádu, které do ní zavádí, pohoršení, jež vzbuzuje, příklad, který nabízí, podnět k zopakování, není-li potrestán, možnost obecného rozšíření, již v sobě nese.⁶ Podle Foucaulta⁷ je tedy trestání zobecněnou funkcí, koextenzivní s celkem společnosti a s každým z jejích prvků – u občana se totiž předpokládá, že jednou provždy přijal zákony společnosti, na jejichž základě může být potrestán. Zločinec se tedy zjevuje jako bytost z právního hlediska paradoxní – porušil smlouvu, a je tedy nepřítelem společnosti jako celku, avšak podílí se na trestání, kterému je podroben. I ten nejmenší zločin tak atakuje celou společnost, a celá společnost – včetně tohoto zločince – je přítomna i v tom nejmenším trestu. Ve svém důsledku staví trestný čin zločince do opozice proti celku společnosti. Ta, aby jej potrestala, má právo postavit se proti němu v celé své celkovosti. Je to nerovný boj – na jedné straně jsou všechny síly, všechna moc a všechna práva. A tak to má dle Foucaulta být, neboť je zde zahrnuta i obrana každého jednotlivce. Právo trestat se tak ustavuje proto, že zločinec se stává obecným nepřítelem.

Lata⁸ poukazuje dále také na skyté aspekty trestu. Trest totiž také vyjadřuje touhu veřejnosti po pomstě a slouží k uspokojení morální rozhořčenosti společnosti nad zločinem, kde společnost je v procesu trestání citově angažována. Trestem jsou pak utvrzovány morální hodnoty a posilováno společenské vědomí.

Důvody nutnosti trestu lze tedy shrnout jako:⁹

- 1) důvod vyrovnávací,
- 2) důvod zastrašující,
- 3) důvod polepšující,

⁵ BECCARIA, Cesare. *On crimes and punishments and other writings*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, s. 31.

⁶ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000, s. 144.

⁷ Tamtéž, s. 140 – 141.

⁸ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 18.

⁹ Tamtéž, s. 63.

4) důvod ochranný.

Beccaria v souvislosti s problematikou trestání uvádí poučku, že každý trest nemá být násilím jednoho nebo více lidí na jednotlivci, musí být hlavně veřejný, rychlý, nevyhnutelný, nejnížší z možných za daných okolností, úměrný zločinu a stanovený zákonem.¹⁰ Proto je dle něj každý autoritativní čin člověka vůči jinému člověku, který nevychází z absolutní nevyhnutelnosti, tyranský.¹¹

Trest by měl také být okamžitý, tedy uložen v co nejbližší době po spáchání trestného činu. Podle Beccaria¹² je trest tím více užitečnější a spravedlivější, čím dříve je uložen, v myslích lidí bude také o to silnější a trvalejší spojitost mezi pojmy zločin a trest, neboť jeden je příčinou a druhý nevyhnutelným následkem. Rychlá následnost trestu po zločinu je velmi důležitá, pokud chceme, aby se v myslích lidí vybavila myšlenka na trest při lákavé představě nějakého výhodného zločinu. Časová prodleva pouze v jejich myslích oslabuje strach ze zločinu, který by jinak sloužil k posílení pocitu z trestu.

Další zásadou je, že trest by měl být co nejvíc v souladu s povahou trestného činu. Újma, kterou trest představuje, by měla převýšit prospěch, který by měl viník ze spáchání trestného činu – tedy trest odpovídající zločinu by měl představovat takovou nevýhodu, že pouhé pomýšlení na ni zbaví myšlenku na zločin veškeré přitažlivosti. Má působit tak, aby zločinec nemohl mít ani chuť zločin opakovat, ani možnost, že by jej někdo následoval. Musí působit svými účinky na ty, kteří žádný špatný skutek nespáchali. V neposlední řadě je také při ukládání trestů důležitá jejich individualizace ve shodě s jedinečnými charakterem jednotlivých zločinců.¹³

1.2 Krize trestu odnětí svobody

Svoboda jednotlivce je jedním z nejvýznamnějších lidských práv uznávaných v zemích celého světa. Aby mohly toto právo odebrat, byť dočasně, musí odůvodnit využití odnětí svobody nezbytností pro dosažení významného společenského cíle.¹⁴ Po dlouhou dobu představoval nepodmíněný trest odnětí svobody základ v systému trestů. Tento druh trestu

¹⁰ BECCARIA, Cesare. *On crimes and punishments and other writings*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, s. 113

¹¹ Tamtéž, s. 10.

¹² Tamtéž, s. 48 – 49.

¹³ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000, s. 145 – 153.

¹⁴ VAN ZYL SMIT, Dirk. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 6.

totiž relativně spolehlivě plnil funkce, které jsou od trestních sankcí očekávány – funkci punitivní a sociálně ochrannou – pachatele do jisté míry zneškodňuje a zároveň izoluje od společnosti. Stejně tak plnil funkci trestně právně preventivní. Avšak nezajišťuje restituci spáchané škody, přestože oběti trestného činu poskytuje určitou morální satisfakci.¹⁵ Nepodmíněný trest odnětí svobody má také svou tradici, má ve společnosti pevné zakotvení a v praxi je zaběhnutý. Je však poukazováno na jeho neefektivnost, a to nejen z pohledu nápravy pachatele, ale také z pohledu vysokých finančních nákladů souvisejících s jeho realizací.¹⁶

Výkon trestu odnětí svobody také přináší pachateli řadu známých nežádoucích jevů – negativní vliv vězeňského prostředí na jeho osobnost, přerušení rodinných a jiných sociálních vazeb, přerušení pracovních aktivit, ztížené uplatnění v životě po propuštění a podobně.¹⁷ Většina vězňů se vrací do společnosti, ale řada z nich není schopna reintegrovat se do ní způsobem, který je v souladu se zákonem.¹⁸ Vysoký počet pachatelů odsouzených k nepodmíněným trestům odnětí svobody přepřelňuje kapacitu vězeňských zařízení, znesnadňuje sociální rehabilitaci vězňů a přináší další problémy, např. nedostatek pracovních příležitostí pro vězně, nedostatek kvalitního personálu ve věznicích apod. Izolace ve vězení je samostatný a významný kriminogenní činitel, což dokazuje i to, že u určité kategorie odsouzených trest odnětí svobody přináší opačné účinky, než jaké byly předpokládány.¹⁹ Charakter vězeňského prostředí je totiž spojen s řadou negativních faktorů, které mohou ve větší či menší míře ovlivňovat a deformovat osobnost odsouzeného. Pobyt ve vězení tak může přispět k otrlosti, citové chladnosti, pocitům méněcennosti, pokrytectví, oslabení vůle, apatii apod.²⁰

Vzhledem k tomu, že uvěznění nevyhnutelně zasahuje přinejmenším některá lidská práva a že je nákladné, je přesto natolik účinným způsobem k dosažení cílů trestání? Většiny cílů uvěznění lze dosáhnout účinněji formou jiných alternativních opatření, které

¹⁵ ROZUM, Jan et al. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s 11.

¹⁶ Tamtéž, s. 11.

¹⁷ Tamtéž, s 12.

¹⁸ VAN ZYL SMIT, Dirk. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 9.

¹⁹ ROZUM, Jan et al. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s 15.

²⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 21.

mohou jednak méně zasahovat lidská práva osob, jež by jinak byly uvězněny, a také mohou být méně nákladná.²¹

Pro zvýšení účinnosti trestání bylo tedy potřeba hledat jeho nové formy – takové, které budou založeny na jiném zacházení s pachateli, budou účinně bojovat s trestnou činností a zároveň nebudou tolik finančně náročné. Přesto však nebude možné odnětí svobody nikdy zcela zavrhnout, neboť ve společnosti se stále budou nacházet pachatelé páchající závažnou trestnou činností, které nelze zabránit jiným způsobem.²²

Trestní sankce by však měly mít místo především v případech, kdy nelze dospět k jinému přijatelnému řešení, respektujícímu veřejný zájem, zájem komunity i zájem samotné oběti a potřebu pozitivní motivace obviněného. Trestní postih obviněných a dosažení přiměřené satisfakce obětí by měly být důsledně individualizovány. Individualizace trestního postihu a poskytované satisfakce spočívá ve volbě nejvhodnější formy projednání daného případu s využitím možnosti co nejširšího zapojení všech subjektů trestního řízení do jejího řešení, a to způsobem respektujícím jejich postavení a roli v trestním procesu. Příležitost podílet se aktivně na řešení případu by měli dostat především obviněný a oběť jeho trestného činu. V zájmu dosažení sledovaného cíle je jim totiž třeba dát možnost účinně ovlivnit výsledek jednání, neboť právě jich se trestný čin a trestní stíhání zcela bezprostředně týká.²³

V posledních letech se proto začal stále více prosazovat názor, že je potřeba ve větší míře ukládat sankce nespojené s odnětím svobody pachatele. Začaly se proto hledat alternativy, které by byly vhodné k náhradě trestu odnětí svobody. Zde sehrála významnou roli především Rada Evropy, která dlouhodobě upozorňovala na problematiku trestu odnětí svobody a možnost jeho nahrazení jinými tresty. Obdobné úsilí vyvíjela také OSN a její Výbor pro prevenci a kontrolu zločinnosti a Hospodářská a sociální rada. Hlavní přednosti alternativních sankcí jsou spatřovány zejména v uvolnění místa ve věznicích pro těžší zločince, snížení nákladů na výkon trestu a větším zapojení veřejnosti do procesu převýchovy a resocializace pachatele.²⁴

²¹ VAN ZYL SMIT, Dirk. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s 9.

²² ROZUM, Jan et al. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s 11.

²³ SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. xv, s. 4.

²⁴ ROZUM, Jan et al. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s 13.

V současnosti existují v českém trestním právu následující druhy trestů:²⁵

- 1) odnětí svobody (nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, výjimečný trest),
- 2) domácí vězení,
- 3) obecně prospěšné práce,
- 4) propadnutí majetku,
- 5) peněžitý trest,
- 6) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- 7) zákaz činnosti,
- 8) zákaz pobytu,
- 9) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- 10) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- 11) ztráta vojenské hodnosti,
- 12) vyhoštění.

Výše uvedené tresty jsou řazeny od nejpřísnějšího, což je trest odnětí svobody, až po nejméně přísné. Některé tresty lze uložit současně, jiné uložení dalšího trestu vylučují. Některými z těchto trestů se budou zabývat následující kapitoly, přičemž hlavní pozornost bude věnována v pořadí druhému nejpřísnějšímu trestu – domácímu vězení.

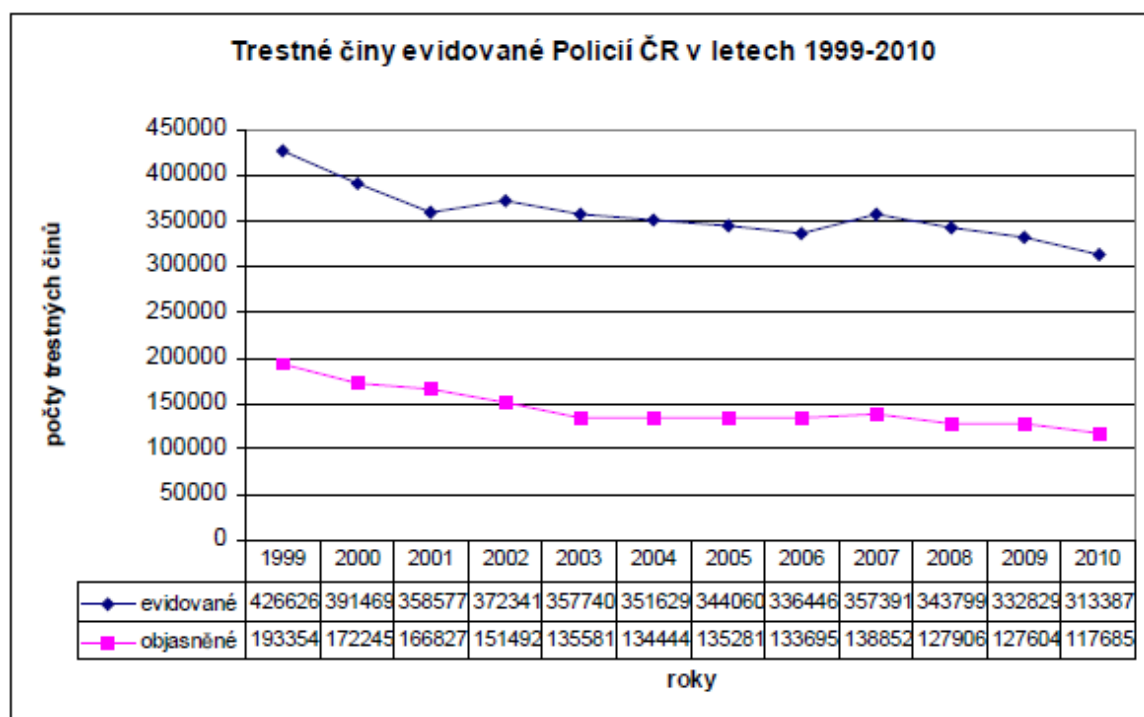
²⁵ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 52 odst. 1 až odst. 2. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

2 Trendy vývoje kriminality v ČR

Policejní statistiky i statistiky Ministerstva spravedlnosti svědčí o tom, že v České republice trval od roku 1990 do roku 1999 nepochybný celkový vzestup kriminality. Trend vývoje kriminality od poloviny 90. let je charakterizován nadále tím, že po zvlášť markantním vzestupu v letech 1989 - 1999 nastalo období stagnace.²⁶

Růst kriminality vyvolal u nás potřebu změnit trestní politiku a zabývat se otázkou účinnosti trestů, zvláště pak trestu odnětí svobody. Na základě negativních poznatků o vlivu věznění na pachatele a poznatků o vězeňství se i u nás začala hledat nová řešení. Proto jedním z hlavních úkolů celkové reformy trestního zákonodárství byla reforma systému trestních sankcí ve prospěch alternativních sankcí.²⁷

V posledních letech, co se týče změn na úrovni kriminality, lze tedy stav kriminality označit za dlouhodobě stabilizovaný. Trendy vývoje kriminality v období od r. 1990 do roku 2010 jsou dost pozitivní – dochází ke stálému poklesu kriminality (viz. graf níže). Rok 2010 tak z pohledu statistik představuje rok s nejnižším počtem evidovaných trestných činů od roku 1999, a jejich počet se začíná blížit hranici 300 tisíc ročně. Klesá i index kriminality

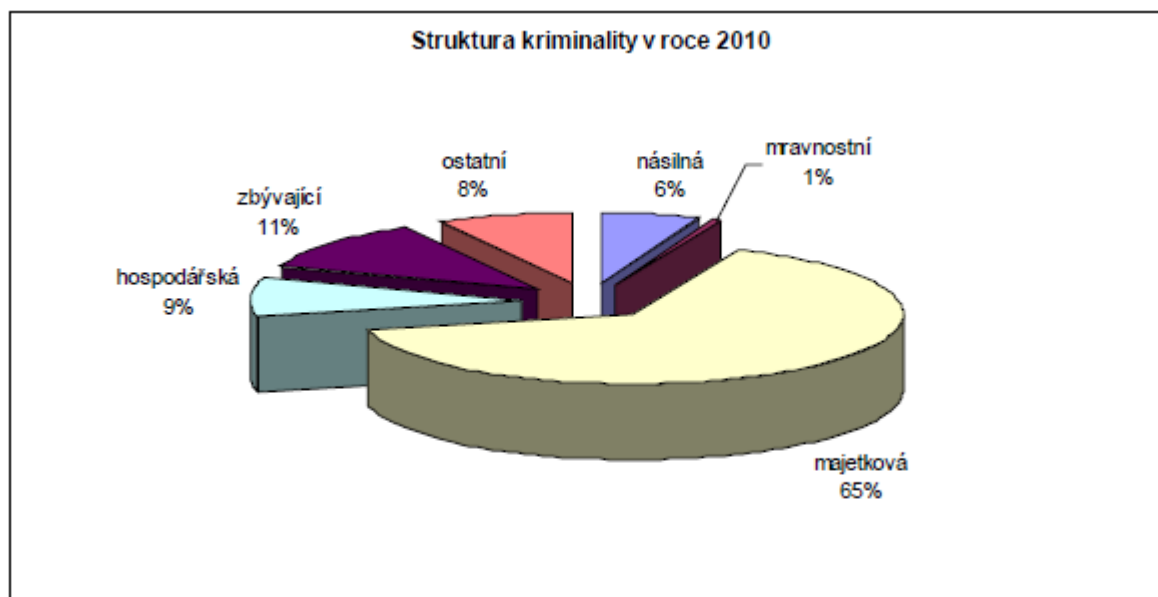


²⁶ ROZUM, Jan et al. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s 14.

²⁷ Tamtéž, s. 15.

– za rok 2010 činí 298 evidovaných trestných činů na 10 tis. obyvatel ČR. Ve srovnání s předchozím rokem došlo k poklesu ve většině druhů evidovaných trestných činů.²⁸

Další, níže uvedený graf, vyjadřuje strukturu kriminality v roce 2010, tedy podíl různých druhů trestných činů na celkové kriminalitě. Jak z tohoto grafu vyplývá, největší podíl má kriminalita majetková – 65 %. Nejmenší podíl má naopak s 1 % mravnostní kriminalita. Pod označením **zbývající kriminalita** řadíme trestné činy jako např. zanedbání povinné výživy, ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství nebo dopravní nehody silniční. Do **ostatní kriminality** se řadí například trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí, sprejství, výtržnictví a drogová kriminalita.²⁹



30

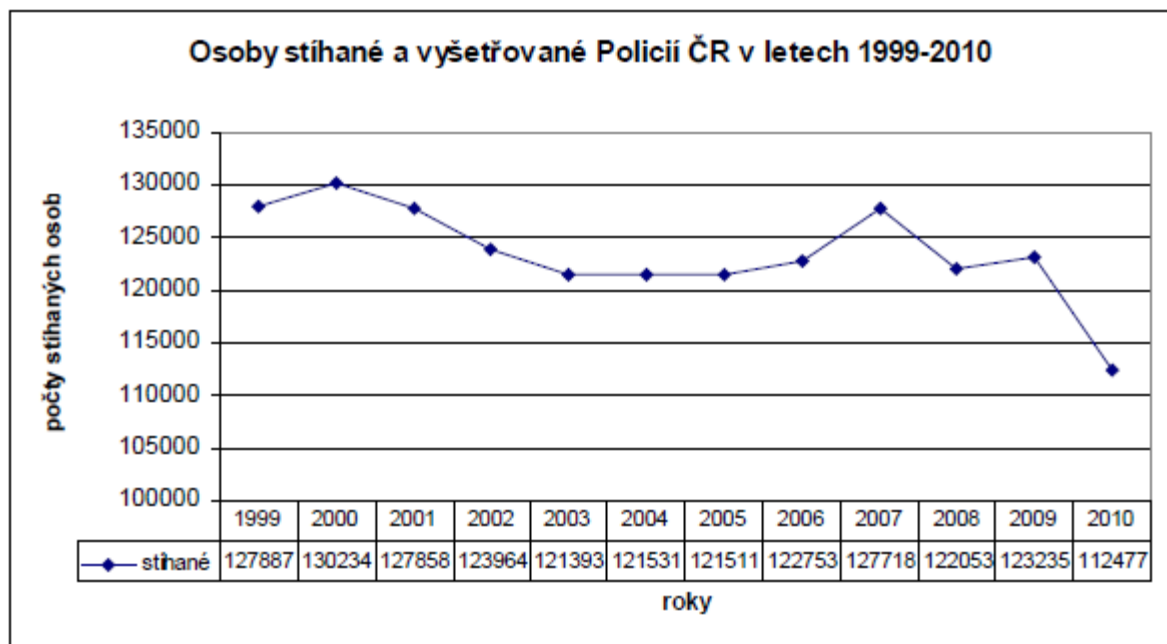
Další graf znázorňuje opět pokles – v tomto případě počtu osob stíhaných a vyšetřovaných Policií ČR v období od roku 1999 – 2010. Radikální pokles v roce 2010 je způsoben též stálým poklesem kriminality a její objasňenosti.³¹

²⁸ MAREŠOVÁ, Alena et al. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s 6.

²⁹ Tamtéž, s. 7.

³⁰ Tamtéž, s. 7.

³¹ Tamtéž, s. 15.



32

Přestože podle těchto statistik kriminalita klesá, Marešová³³ toto optimistické zjištění zpochybňuje. Svůj nesouhlas dokládá například špatnou klasifikací kriminálních skutků, úmyslným přehlížením zjevných porušení trestního zákoníku (zejména tam, kde jsou problémy s dokazováním trestných činů a usvědčováním pachatelů), neochotou občanů ohlašovat bagatelní trestnou činnost atd. Doporučuje proto věnovat větší pozornost výslednosti opatření proti kriminalitě, podporovat viktimologické výzkumy a vrátit občanům víru ve spravedlnost a neodvratnost trestů za porušení zákona.

³² MAREŠOVÁ, Alena et al. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s 15.

³³ Tamtéž, s. 25.

3 Restorativní justice

Namísto chápání spravedlnosti jako odplaty je možné ji vnímat jako obnovu. Jestliže kriminalita zraňuje, spravedlnost má napravovat křivdy a napomáhat uzdravení.

Howard Zehr³⁴

S novým výkladem, jak můžeme chápat pojem spravedlnost, přichází myšlenka restorativní – obnovující – spravedlnosti. Tento model spravedlnosti se pokouší řešit témata a otázky, na které klasický model tzv. odplatné – retributivní - spravedlnosti mnohdy nenalézá uspokojivé odpovědi ani řešení.³⁵ Za otce restorativní justice je považován Howard Zehr, který stál v čele prvního programu konference mezi poškozeným a pachatelem v USA. Je jedním z odborníků, kteří restorativní justici rozvíjejí jako teoretickou koncepci.³⁶ Zehr definuje restorativní (z anglického restore – obnovit) justici jako proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Usiluje o uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.³⁷

Na začátku hnutí restorativní justice původně stálo úsilí znovu přemýšlet o potřebách, které vznikají v souvislosti s trestnou činností, stejně tak i nad rolemi a postavením vyplývajících z trestného činu. Proto rozšiřuje okruh účastníků, kteří jsou nějakým způsobem zainteresovaní v případě nebo události – kromě státu a pachatele sem patří také poškození a členové společnosti či dané komunity.³⁸

Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestným činem a usiluje o zohlednění potřeb poškozeného, dále podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení. Dává přednost procesu založenému na spolupráci a účasti zainteresovaných stran a preferuje výsledky a řešení vycházející ze vzájemné dohody zúčastněných.³⁹

Jak již bylo výše řečeno, restorativní justice se zajímá zejména o potřeby obětí trestného činu, které v klasickém procesu nebývají náležitě uspokojovány. Oběti často pociťují,

³⁴ *Probační a mediační služba ČR. Informace o poskytovaných službách. Informační leták.*

³⁵ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 3.

³⁶ Tamtéž, s. 48.

³⁷ Tamtéž, s. 26.

³⁸ Tamtéž, s. 10.

³⁹ Tamtéž, s. 17 - 18.

že se jim v justičním procesu nevěnuje pozornost, že jsou jím opomíjeni. Během justičního procesu totiž mají řadu zvláštních potřeb. Potřebují odpovědi na otázky ohledně trestného činu – proč k němu došlo, co se dělo po jeho spáchání. Potřebují skutečné informace, ne spekulace. To obvykle vyžaduje dostupnost pachatele, který tyto informace může poskytnout. Další potřebou oběti je možnost vyprávět svůj příběh o tom, co se stalo, a to zejména těm, kteří jim újmu způsobili, aby porozuměli dopadu svého jednání. Potřeba ospravedlnění je pro oběti také velmi důležitá – jedním z mnoha způsobů jak tuto potřebu uspokojit a vyrovnat dluh je náhrada škody. K naplnění této potřeby může také přispět omluva, prostřednictvím které je uznána vzniklá újma. Druhou důležitou oblastí zájmu je odpovědnost pachatele. Součástí skutečné zodpovědnosti je to, že dotyčný uzná, že něco způsobil. Je proto třeba pachatele podporovat, aby porozuměl dopadu svého jednání. Taková odpovědnost je lepší jak pro poškozené, tak pro společnost i pro pachatele. Je také potřeba pachatele povzbudit k osobnímu přerodu a změně, podpořit jeho integraci do společnosti.⁴⁰

Restorativní justice tedy stojí na třech základních pilířích, kterými jsou:⁴¹

- 1) újmy způsobené trestným činem a potřeby poškozeného,
- 2) závazky a povinnosti,
- 3) angažovanost a účast těch, kterých se trestný čin a jeho řešení týká.

Koncept restorativní justice je považován za myšlenkový pramen naplnění obsahu legislativního zakotvení i praktického uplatnění většiny alternativních způsobů řešení trestních věcí.⁴² Obnovující (restorativní) trestní spravedlnost představuje určitý protiklad k tradičně represivnímu pojetí odplatné (retributivní) trestní spravedlnosti. Jejich teoretická východiska jsou sice odlišná, v praxi však není vyloučeno jejich vzájemné doplňování a tím naplnění smyslu trestní spravedlnosti.⁴³

V pojetí tradičního modelu odplatné neboli trestající justice je primární obětí trestného činu stát. Konkrétní individuální oběti je přisuzováno spíše pasivní postavení – na výkonu spravedlnosti se podílí jen minimálně. Interpersonálnímu charakteru trestné činnosti rovněž není věnována dostatečná pozornost. Důsledkem toho je, že oběti trestného činu

⁴⁰ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 11 – 13.

⁴¹ Tamtéž, s. 15 – 16.

⁴² SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. xv, s. 12.

⁴³ Tamtéž, s. 7 – 8.

při uplatňování svých práv většinou neobdrží takovou pomoc, jakou by si představovaly, a obvinění si neuvědomí důsledky svého jednání ve všech souvislostech a zpravidla je průběh řízení ani uložený trest dostatečně nemotivují k životu bez konfliktu se zákony.⁴⁴

Restorativní pojetí justice přistupuje k trestnému činu zcela odlišně – vidí v něm především poškození jedné osoby jinou (nikoli útok na stát). Soustřeďuje se proto na konflikt, který vznikl mezi obětí trestného činu a jeho pachatelem. Počítá nejen s aktivní rolí obviněného, ale také s individuálním zohledněním zájmů a potřeb oběti trestného činu a dalších dotčených subjektů, přičemž klade důraz na odstranění konfliktu mezi nimi. Koncepce restorativní justice je tedy chápána jako úsilí po obnovení trestným činem narušeného nebo ohroženého systému chráněných hodnot a sociálních vztahů.⁴⁵

Srovnání obou pojetí spravedlnosti dle Zehra:⁴⁶

Retributivní (trestající) justice	Restorativní (obnovující) justice
Trestný čin = porušení práva a prohřešek proti státu.	Trestný čin = prohřešek proti osobě a narušení vzájemných vztahů osob.
Porušení zákona = vina.	Porušení normy = závazky a povinnosti.
Spravedlnost = uznání viny pachatele a uložení trestu.	Spravedlnost = obnovení narušeného stavu a vztahů za účasti poškozeného, pachatele a členů komunity.
Hlavní zřetel = potrestání pachatele.	Hlavní zřetel = potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy.

Klíčové otázky

Retributivní justice	Restorativní justice
<ul style="list-style-type: none"> - Jak byl porušen zákon? - Kdo se daného činu dopustil? - Jak má být pachatel potrestán? 	<ul style="list-style-type: none"> - Komu vznikla škoda? - Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl? - Komu vznikají závazky a povinnosti?

⁴⁴ SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 8.

⁴⁵ Tamtéž, s. 9.

⁴⁶ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15.

Obnovující spravedlnost tedy vychází z předpokladu, že trestný čin je zpravidla sociální konflikt mezi dvěma, případně i více jednotlivci či stranami, a proto jej lze účinně řešit pouze za podmínky aktivní participace všech dotčených, tedy obětí, pachatele a příslušného sociálního společenství. Jen tak lze napravit nebo zmírnit škodu způsobenou trestným činem a jeho vedlejších důsledků a obnovit narušený systém chráněných hodnot a sociálních vztahů.⁴⁷

Východiska restorativní trestní spravedlnosti jsou založena na přesvědčení, že pokud má pachatel převzít skutečnou osobní a nikoli pouze formálně trestněprávní odpovědnost za to, co svým trestným činem způsobil, musí nejdříve plně porozumět svému jednání v jeho sociálních i individuálních souvislostech a uvědomit si z toho pramenící důsledky. Důležitou roli zde proto hraje i vstřícnost a připravenost obětí a činem dotčeného okolí znovu mezi sebe přijmout pachatele trestného činu. Z pachatele se pak místo pasivního objektu trestního řízení stává motivovaný subjekt, který svým následným chováním může zvrátit nebo alespoň zmírnit dopad svých minulých činů.⁴⁸

Karabec⁴⁹ upozorňuje, že zastánci restorativní justice jsou spíše sociologicky orientovaní kriminologové. Naproti tomu juristicky orientovaní kriminologové upozorňují na nebezpečí, které může přinést přílišné uvolnění nebo opuštění klasických zásad trestního práva a trestního procesu pro ochranu základních lidských práv a svobod pro ochranu společnosti. Proto konstatuje, že zřejmě ještě nenastala doba pro plné opuštění tradičních zásad trestního procesu a pro podstatné omezení funkcí trestního práva.

Zásadním problémem je také skutečnost, že restorativní přístupy je možno aplikovat jen ve vhodných případech (vzhledem k osobnosti pachatele, spáchanému trestnému činu), zatímco trestní justice musí reagovat na všechny spáchané trestné činy.⁵⁰ Zehr⁵¹ však uvádí, že v některých komunitách jsou dnes restorativní přístupy uplatňovány i v případech nejzávažnějších forem násilných trestných činů – dopravní nehody s následkem smrti, přepadení a loupeže, znásilnění a dokonce i vraždy. Restorativní justice v zásadě nabízí alternativní rámec k přemýšlení o kriminálním jednání.

⁴⁷ SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 11.

⁴⁸ Tamtéž, s. 12.

⁴⁹ KARABEC, Zdeněk, ed. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 8.

⁵⁰ Tamtéž, s. 18.

⁵¹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 4 – 5.

Oba pohledy na spravedlnost tedy vnímají trestný čin jako narušení rovnováhy, ale nabízejí jiné cesty k nápravě narušeného stavu. Budoucnost je spíše v kombinaci obou těchto přístupů. Restorativní justice totiž nenabízí univerzální řešení využitelné za každých okolností, její využití je proto mnohdy nemožné, např. pokud se pachatel nedoznává, nechce nést odpovědnost za svůj čin, popř. setkání s pachatelem by mohlo oběti způsobit újmu. Oba přístupy se tedy mohou doplňovat tak, aby byly nalezeny nejvhodnější cesty nápravy.⁵²

⁵² ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 35.

4 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba ČR (dále také PMS) představuje novou instituci na poli trestní politiky. Vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, především trestního. Posláním Probační a mediační služby je zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.⁵³ Základ právní úpravy PMS je obsažen v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. 1. 2001. Činnost PMS upravují také některá ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Ve většině vyspělých zemí je probační služba již dlouho nedílnou součástí trestní justice, jelikož většina alternativních opatření k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nezbytně vyžaduje působení kvalifikovaných a specializovaných pracovníků, kteří v praxi zajistí co možná nejefektivnější výkon těchto alternativ. Fungování Probační a mediační služby je proto předpokladem pro naplňování cílů alternativního sankcionování a restorativní justice.⁵⁴

Cíle činnosti PMS:⁵⁵

- 1) Integrace pachatele – cílem je začlenění pachatele do života ve společnosti bez dalšího porušování zákonů, směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.
- 2) Participace poškozeného – PMS se snaží o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, obnovení pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.
- 3) Ochrana společnosti – cílem PMS je také přispívat k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.

Úkolem PMS je vytvářet předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen

⁵³ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. O nás. Poslání a cíle. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

⁵⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 352 - 353.

⁵⁵ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. O nás. Poslání a cíle. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tímto účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem vedení řádného života v budoucnu.⁵⁶

Probační a mediační činnosti spočívají zejména:⁵⁷

- a) v obstarávání podkladů o osobě obviněného a jeho rodinném a sociálním zázemí,
- b) ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání,
- c) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem,
- d) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, ve sledování výkonu ochranných opatření,
- e) ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.

PMS také pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem, a podílí se na prevenci trestné činnosti.⁵⁸

4.1 Propace

Pojem probace definuje zákon⁵⁹ jako „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem

⁵⁶ ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 4 odst. 1. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49576&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20proba~C4~8Dn~C3~AD~20a~20media~C4~8Dn~C3~AD~20slu~C5~BEb~C4~9B&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

⁵⁷ Tamtéž, § 4 odst. 2.

⁵⁸ Tamtéž, § 4 odst. 3 a odst. 5.

⁵⁹ Tamtéž, § 2 odst. 1.

nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“ Slovo probace pochází z latinského *probare*, kde znamená ověřovat nebo zkoušet.

Dohledem se tedy rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním pracovníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. Účelem dohledu je sledování a kontrola chování pachatele, odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Probační práce je postavena na pilířích kontroly a pomoci. Kontrolou chování pachatele se zajišťuje ochrana společnosti a snížení rizika opakování trestné činnosti. Pomoc pachateli má za cíl zajistit, aby v budoucnu pachatel vedl řádný život.⁶⁰ Dohled probíhá zejména formou osobních konzultací pracovníka PMS s pachatelem.

V průběhu dohledu má odsouzený vzhledem k PMS následující povinnosti⁶¹:

- spolupracovat s probačním pracovníkem a plnit probační plán dohledu,
- dostavovat se k probačnímu pracovníkovi ve stanovených lhůtách,
- informovat probačního pracovníka o svém pobytu, zaměstnání, zdrojích obživy, dodržování povinností a omezení uložených soudem a o dalších důležitých skutečnostech týkajících se života odsouzeného,
- umožnit probačnímu pracovníkovi vstup do obydlí, v němž se zdržuje.

Zásadním dokumentem při probační práci je probační plán dohledu, který obsahuje zjištěné informace, analýzu rizik a potřeb pachatele. O průběhu výkonu dohledu je probační pracovník povinen zpracovávat zprávy. Tyto zprávy vedle základních informací o aktuální životní situaci odsouzeného obsahují zhodnocení průběhu spolupráce s odsouzeným. Mapují poměry odsouzeného, jeho pobyt, aktuální osobní situaci, zaměstnání, kde a jak odsouzený žije, zda plní ustanovení probačního plánu dohledu, soudem stanovení povinnosti a omezení. Na konci zkušební doby sestavuje probační pracovník na základě všech zjištěných a ověřených informací závěrečnou zprávu o průběhu dohledu, v které se sděluje soudu, zda odsouzený plní či neplní podmínky dohledu a uložené povinnosti a omezení, atd.⁶²

⁶⁰ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 73 – 74.

⁶¹ Tamtéž, s. 76.

⁶² Tamtéž, s. 78 – 82.

Povinnostmi a omezeními, které mohou být pachateli uloženy, se rozumí zejména⁶³:

- podrobení se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,
- podrobení se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
- podrobení se léčení závislosti na návykových látkách,
- podrobení se programům psychologického poradenství,
- zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- zdržení se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,
- zdržení se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,
- zdržení se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
- uhrazení dlužné výživné nebo jiné dlužné částky,
- veřejně se osobně omluvit poškozenému,
- poskytnutí poškozenému přiměřené zadostiučinění.

Dohled PMS může být uložen v následujících případech⁶⁴:

- náhrada vazby dohledem,
- dohled v rámci podmíněného upuštění od potrestání,
- dohled nad podmíněně odsouzeným pachatelem,
- dohled po podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody (parole),
- dohled v případě předčasného ukončení protialkoholního či protidetoxického léčení,
- dohled v případě porušení podmínek výkonu trestu OPP.

4.2 Mediace

Mediací nazýváme dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti mediátora. Realizuje se v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce. Smyslem mediace je urovnání konfliktního stavu mezi oběti

⁶³ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 48 odst. 4. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

⁶⁴ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 84.

a pachatelem, odstranění příčin, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu, a příprava podkladů pro rozhodnutí státního zástupce nebo soudce.⁶⁵ Zákon⁶⁶ definuje mediaci jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

Spolupráce s PMS je pro pachatele i pro oběť ve fázi před rozhodnutím dobrovolná. Klíčovými principy při přípravě a realizaci mediace jsou vyváženost a nestrannost. Během společného setkání má probační pracovník v roli mediátora vytvořit prostředí, v němž bude zajištěna stejná pozornost potřebám oběti i pachatele. Během spolupráce je také nutné získat si důvěru oběti i pachatele. Činnost v přípravném řízení může PMS zahájit až poté, co bylo pachateli sděleno obvinění, a PMS se o vhodném případě dozvěděla. Podnět k činnosti PMS přichází od policejního orgánu, státního zastupitelství nebo od soudu. PMS však může kontaktovat se žádostí o spolupráci i sám obviněný, poškozený nebo jejich blízcí. Činnost PMS by měla být zahájena v co nejranější fázi trestního řízení (pouze u závažnějších trestných činů je v některých případech vhodnější vstoupit do případu později, s ohledem na potřeby a zájmy oběti trestného činu).⁶⁷

Jedním z nejdůležitějších předpokladů úspěšné spolupráce je doznání pachatele a jeho ochota napravit důsledky svého činu. Pro mediaci jsou také vhodné případy, kdy pachatelem trestného činu je prvopachatel nebo mladistvý.⁶⁸

Poté, co probační úředník dostane podnět k mediačním činnostem, pozve obviněného a poškozeného k úvodní individuální konzultaci. Individuální konzultace s obviněným a poškozeným slouží k mapování potřeb a zájmů jednotlivých stran trestního sporu v souvislosti s možným uskutečněním mediačního setkání. Při individuální konzultaci s obviněným a probačním úředníkem se rozhovor zaměřuje na objasnění otázek obviněného, roli PMS v případě a trestněprávnímu kontextu. V této fázi také klient popisuje událost

⁶⁵ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 43 – 46.

⁶⁶ ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 2. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49576&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20proba~C4~8Dn~C3~AD~20a~20media~C4~8Dn~C3~AD~20slu~C5~BEb~C4~9B&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

⁶⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 40 – 41.

⁶⁸ Tamtéž, s. 41 – 42.

trestného činu ze svého pohledu. Probační úředník obviněného motivuje, aby uvažoval nad možnostmi nápravy spáchaného trestného činu – vede ho k vlastní aktivitě. Konzultace s poškozeným má poskytnout oběti trestného činu dostatek informací k rozhodnutí, zda využije nabídku spolupráce probačního úředníka. Cílem je podpořit poškozeného v aktivním vstupu do řešení způsobené újmy a vyjádření jeho zájmů a potřeb. Probační úředník k oběma stranám konfliktu musí přistupovat neutrálně a vyváženě. Poškozenému také vyjasní průběh trestního řízení a roli PMS. Poté se poškozený vyjadřuje ke své újmě, probační úředník se pomocí otázek snaží zmapovat všechny následky spáchaného činu vůči oběti a porozumět celé události z jejího pohledu.⁶⁹

Vyvrcholením společného úsilí a příprav k mediaci je její samotná realizace, tedy setkání tváří v tvář mezi obětí a pachatelem. Úvod tohoto setkání je v rukou probačního úředníka v roli mediátora. Jeho úkolem je v úvodu dodat svým klidným a rozvázným vystupováním oběma stranám odvalu. Informuje je o účelu setkání a seznámí je s pravidly vzájemné komunikace. Další část se zaměřuje na vyprávění události trestného činu z pohledu obou stran. Obě strany hovoří o tom, co se stalo a jaké to pro ně mělo důsledky, zároveň mají možnost naslouchat druhé straně. V průběhu vyprávění může mediátor klást otázky, které mohou pomoci osvětlit celý příběh. Zpravidla začíná hovořit jako první poškozený, a až poté pachatel. Významným posunem v procesu mediace je omluva pachatele oběti, která je také předpokladem k dalšímu pozitivnímu vývoji mediačního setkání.⁷⁰ V některých případech může být také účelné, když se do mediačního jednání zapojí i další osoby, především rodinní příslušníci obou stran. Mediace se mohou účastnit také právní zástupci zúčastněných osob, tedy obhájce obviněného a zmocněnec poškozeného – mediátor jejich přítomnosti nemůže bránit.⁷¹

Cílem závěrečné fáze mediace je shrnutí dohodnutých řešení, k nimž obě strany během společného setkání dospěly. Mediátor poté zpracovává písemnou dohodu mezi stranami. Shrne výsledky dohody a ujistí se, že jim obě strany dobře porozuměly. V některých případech se však nepodaří k dohodě dospět. V takovém případě může probační úředník nabídnout spolupráci v rámci tzv. jiných činností směřujících k urovnání konfliktního stavu. Probační úředník také zpracovává pro potřeby státního zástupce nebo soudce závěrečnou zprávu o výsledku mediace. Ta obsahuje shrnutí závěrů společného setkání a přehled kroků

⁶⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 103.

⁷⁰ Tamtéž, s. 49 - 50.

⁷¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 383.

realizovaných probačním úředníkem. Tato zpráva slouží státnímu zástupci nebo soudci jako podklad pro další rozhodnutí.⁷²

4.3 Parole

Další z činností, kterou PMS zprostředkovává v rámci vykonávacího řízení, je parole. Pod tímto pojmem rozumíme podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tento pojem pochází z francouzského *parole*, kde znamená slovo nebo slib. Spočívá tedy v tom, že odsouzený je z věznice propuštěn na slib, že se bude řádně chovat a podrobí se stanoveným podmínkám.⁷³

O podmíněné propuštění může odsouzený požádat po vykonání poloviny trestu odnětí svobody. Výjimkou jsou například zvláště nebezpeční recidivisté, kteří o podmíněné propuštění mohou požádat až po uplynutí dvou třetin trestu a pachatelé odsouzení k výjimečnému trestu doživotí mohou požádat o propuštění po uplynutí 20 let trestu vykonávaného ve vězení.⁷⁴ Pokud odsouzený za přečin prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že další výkon trestu není třeba, může být podmíněně propuštěn i před vykonáním poloviny uloženého trestu. Soud při podmíněném propuštění stanoví zkušební dobu v délce podle spáchaného trestného činu, nejdéle však na 7 let.⁷⁵

Činnost PMS začíná minimálně 3 měsíce před tím, než má odsouzený nárok na podání žádosti o podmíněné propuštění, přípravou podkladů pro možnost propuštění. Odsouzený za pomoci pracovníků věznice podá podnět k zahájení spolupráce, čímž dá najevo svůj zájem o spolupráci s PMS. Podklady mají podat informace o odsouzeném, o průběhu výkonu trestu, o přípravě na návrat do společnosti apod. Spolupráce odsouzeného s PMS je v tomto případě dobrovolná, prvek kontroly se objevuje až tehdy, je-li odsouzený podmíněně propuštěn a po dobu trvání zkušební doby je mu uložen dohled.⁷⁶ Probační

⁷² ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 50 – 52.

⁷³ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. Odborné činnosti. Parole. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>.

⁷⁴ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 103.

⁷⁵ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 89 odst. 1 až odst. 2. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

⁷⁶ KROFTOVÁ, Andrea a Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ. In: MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, s. 296.

pracovník pak vypracuje stanovisko k možnosti podmíněného propuštění pachatele. S tímto stanoviskem se odsouzený seznámí, popřípadě se k němu i vyjádří, a poté se odešle soudci, který bude o žádosti o podmíněné propuštění odsouzeného rozhodovat.⁷⁷ Toto stanovisko obsahuje mimo jiné i základní analýzu týkající se postoje odsouzeného k trestnému činu a řešení jeho následků, možného rizika recidivy a potenciálního ohrožení pro osoby spojené s danou trestnou činností a pro jiné osoby a veřejnost.⁷⁸ V tomto stanovisku probační pracovník buď doporučí, nebo nedoporučí podmíněné propuštění odsouzeného, případně může navrhnout stanovení některých podmínek – např. uložení dohledu, uložení povinnosti absolvovat rekvalifikační program, uložení omezení v podobě zdržení se kontaktu s určitou osobou apod.⁷⁹

V případě rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného, nad kterým je současně vysloven dohled, provádí probační pracovník jednak kontrolu plnění podmínek zkušební doby a také poskytuje pomoc při řešení problémů souvisejících s návratem odsouzeného do života na svobodě.⁸⁰ Dohled nad podmíněně propuštěným vykonává probační pracovník na středisku PMS v místě, kde se pachatel po svém podmíněném propuštění fakticky zdržuje. O průběhu dohledu probační pracovník pravidelně informuje soud, který pachatele podmíněně propustil. Ten v případě zjištěného porušení podmínek výkonu dohledu může kdykoli v průběhu zkušební doby rozhodnout o vrácení propuštěného zpět do výkonu trestu odnětí svobody. Pokud propuštěný během zkušební doby vedl řádný život a splnil všechny uložené povinnosti a omezení, rozhodne soud po uplynutí zkušební doby o tom, že se pachatel osvědčil.⁸¹

4.4 Vzdělávání probačních pracovníků

Úkoly Probační a mediační služby plní v rámci jejích středisek úředníci a asistenti. Úředníkem PMS se může stát osoba bezúhonná, způsobilá k právním úkonům a s vysokoškolským magisterským vzděláním v oblasti společenských věd. Tato osoba

⁷⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 111.

⁷⁸ KROFTOVÁ, Andrea a Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ. In: MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, s. 297.

⁷⁹ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. Odborné činnosti. Parole. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 111 - 112.

je také povinna složit odbornou zkoušku po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky PMS.⁸²

Asistentem PMS se může stát bezúhonná osoba starší 21 let, která je způsobilá k právním úkonům a získala středoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti. Úředníci i asistenti jsou povinni se dále vzdělávat a prohlubovat si své odborné znalosti.⁸³

Kvalifikačním předpokladem pro výkon funkce úředníka je absolvování kvalifikačního vzdělávacího programu zakončeného odbornou zkouškou. Kvalifikační program trvá 12 měsíců a zahrnuje teoretickou výuku a praktickou přípravu v oblasti práva, společenských disciplín, sociální práce a komunikačních dovedností. Další odborné vzdělávání zahrnuje zejména účast na odborných seminářích a kurzech za účelem udržování a prohlubování znalostí. Po absolvování kurzu se koná odborná zkouška, o které se vydává osvědčení. Tuto zkoušku lze opakovat po 6 měsících.⁸⁴

Vzdělávání asistentů zahrnuje specializační kurz (podrobněji viz. příloha) a další odborné vzdělávání. Tento specializační kurz trvá 6 měsíců a zakončuje se ověřením získaných znalostí. Zahrnuje teoretickou výuku a praktickou přípravu v oblasti práva, společenských disciplín, sociální práce a komunikačních dovedností. Asistent může v rámci dalšího vzdělávání dosáhnout užší specializace.⁸⁵

⁸² ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, § 6 odst. 1 až odst. 2. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49576&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20proba~C4~8Dn~C3~AD~20a~20media~C4~8Dn~C3~AD~20slu~C5~BEb~C4~9B&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

⁸³ Tamtéž, § 6 odst. 3 až odst. 4.

⁸⁴ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Statut Probační a mediační služby ČR* [online]. 2008, čl. 6 – 7. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/02_STATUT_PMSCR_aktual_2008.pdf.

⁸⁵ Tamtéž, čl. 8.

5 Alternativní tresty

Zavádění nových alternativních opatření k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v České republice lze vztahovat k 1. 1. 1994, kdy byl do trestního práva zaveden první typ odklonu v trestním řízení – institut podmíněného zastavení trestního stíhání. Od této doby lze sledovat poměrně intenzivní vývoj české právní úpravy v této oblasti, v jehož rámci došlo k zakotvení řady nových alternativních opatření do trestního práva.⁸⁶ Alternativní opatření je možné vymezit jako souhrn institutů, jejichž primárním účelem je nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody. Je zde třeba rozlišovat mezi pojmy alternativní opatření a alternativní tresty, neboť mezi alternativní opatření řadíme i instituty nespádající do kategorie trestů (např. odklony).⁸⁷

Alternativní tresty lze tedy považovat za základní typ alternativních opatření. V nejširší rovině je lze vymezit tak, že jde o všechny tresty nespojené s odnětím svobody. V užším pojetí však alternativní tresty můžeme vymezovat pomocí jejich hlavního účelu – náhrady za nepodmíněný trest odnětí svobody. V tomto pojetí by pak v rámci českého trestního práva spadaly do kategorie alternativních trestů trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení. Tyto tresty jsou charakteristické svou neslučitelností s nepodmíněným trestem odnětí svobody (byť u peněžitého trestu to platí jen zčásti). To pak podtrhuje jejich alternativní povahu.⁸⁸ Tato práce však bude pojednávat pouze o alternativních trestech, jejichž výkon zajišťuje Probační a mediační služba ČR (dále také PMS) – tedy o trestu domácího vězení, obecně prospěšných pracích a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Mezi hlavní důvody, které vedly k rozšíření alternativních trestů po celém světě, patří snaha individualizovat trestní postih, pozitivně motivovat pachatele trestných činů k životu v souladu se zákonem, aktivně zapojit do řešení trestních věcí osoby poškozené trestnou činností, řešit efektivně přetížení soudů a orgánů činných v trestním řízení, vypořádat se s nedostatkem kapacity věznic, zlevnit trestní řízení a najít účinné formy prevence kriminality – to vše při zachování vysokých nároků na věcnou správnost a spravedlnost soudního rozhodování.⁸⁹

⁸⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 16.

⁸⁷ Tamtéž, s. 30.

⁸⁸ Tamtéž, s. 31.

⁸⁹ SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 3.

Zmírňování trestní represe znamená systematické využívání mechanismů, které umožňují nepostihovat určité kategorie deliktů standardními tresty, zejména nepodmíněným trestem odnětí svobody, ale jiným druhem sankcí a alternativních opatření. Činnost justice lze zefektivnit především vytvořením předpokladů pro to, aby v časově i finančně náročném standardním soudním řízení byly projednávány pouze důkazně složité případy, které nelze při zachování požadavku na věcnou správnost a spravedlnost vydaných rozhodnutí řešit jiným, méně formálním a rychlejším způsobem. To pak vytváří prostor pro uplatnění alternativních procesních postupů.⁹⁰

Jedním z hledisek rozhodných pro ukládání trestu jsou okolnosti týkající se osoby obviněného. Orgány činné v trestním řízení proto mají povinnost dokazovat i okolnosti, které jsou významné pro posouzení osobních poměrů pachatele. Poměry pachatele se rozumí okolnosti, které přímo nesouvisejí se spácháním trestného činu, ale mohou ovlivnit úvahy o trestu. Jedná se o osobní a rodinné poměry, které existují v době rozhodování o trestu. Smyslem tohoto požadavku je, aby rozhodnutí o trestu a jeho náplně odpovídalo věku, zdravotním, fyzickým a duševním schopnostem pachatele, případně i jeho kvalifikaci.⁹¹

Tím, že alternativní tresty postihují ty hodnoty, které mají ve standardní populaci vedle osobní svobody vysokou hodnotu, tj. volný čas a peníze, mají vůči pachateli retribuční, vůči oběti trestného činu satisfakční a restituční účinek, a vůči široké veřejnosti pak preventivní význam. Tím, že pachatel je pod určitým dohledem – více či méně intenzivním, ale soustavným – plní funkci ochrany veřejnosti a zároveň odvracejí pachatele od nebezpečí recidivy. Alternativní tresty tak mají efekt vysoce sociálně rehabilitační, neboť nevyklučují, ale spíše svou celkovou filosofií včleňují pachatele do přirozeného společenství.⁹²

⁹⁰ SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 5 – 7.

⁹¹ OSMANČÍK, Otakar et al. *K problematice alternativních trestů a opatření*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, s. 24.

⁹² Tamtéž, s. 50.

5.1 Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce (dále také OPP) jsou nejčastěji ukládaným alternativním trestem v České republice. Nabízejí odsouzenému možnost odpracovat si svůj trest, tedy vlastní aktivitou odčinit své trestné jednání.⁹³ Jde o určitý druh legální nucené práce, která je však v souladu s právními předpisy. Tento trest byl do českého trestního práva zaveden novelou trestního zákona účinnou od 1. 1. 1996 provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. OPP jsou relativně přísnějším alternativním trestem – ve výčtu druhů trestů je tento trest uveden na třetím místě, za trestem odnětí svobody a domácím vězením.⁹⁴

Soud může uložit OPP za přečin, tedy za jakýkoliv nedbalostní trestný čin nebo úmyslný trestný čin, u něhož horní hranice sazby trestu odnětí svobody nepřevyšuje pět let. Trest OPP spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním, vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Tyto práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného. OPP mohou být uloženy ve výměře od 50 do 300 hodin.⁹⁵ Odsouzený je povinen vykonat OPP osobně a bezplatně ve svém volném čase, nejpozději do 2 let od nařízení výkonu tohoto trestu.⁹⁶

Při ukládání OPP přihlíží soud ke stanovisku pachatele, k jeho zdravotnímu stavu a k možnosti uložení tohoto trestu. Pokud je pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce, OPP se neuloží.⁹⁷ Toto stanovisko zajišťuje PMS ve spolupráci s obviněným, zjišťují se v něm časové možnosti obviněného, jeho pracovní návyky, znalosti, dovednosti, předchozí trestnou činnost, osobní faktory (agresivita, závislost na omamných

⁹³ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. Odborné činnosti. Obecně prospěšné práce. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/obecne-prospesne-prace/>.

⁹⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 276.

⁹⁵ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 62 až § 63. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

⁹⁶ Tamtéž, § 65 odst. 1.

⁹⁷ Tamtéž, § 64.

a psychotropních látkách).⁹⁸ Soud také zpravidla neuloží OPP, jde-li o pachatele, kterému byl tento trest OPP v době 3 let před uložením tohoto trestu přeměněn na trest odnětí svobody.⁹⁹

Pokud během výkonu trestu OPP vede odsouzený řádný život, plní všechna omezení a povinnosti uložené soudem, pak po vykonání trestu dojde k výmazu z rejstříku trestů – tzn. na pachatele se hledí, jako by nebyl odsouzen. V opačném případě je tento trest změněn v trest odnětí svobody. Návrh na přeměnu trestu může podat probační pracovník, který výkon trestu kontroluje. O změně trestu rozhoduje soud. Pokud odsouzený nevede řádný život, bezdůvodně nevykonává trest OPP ve stanovené době, neplní další omezení či povinnosti uložené soudem, změní soud OPP v trest odnětí svobody, přičemž jedna neodpracovaná hodina znamená jeden den odnětí svobody.¹⁰⁰

Je však také umožněno zohlednění specifických okolností případu a výjimečné ponechání trestu OPP v platnosti nebo jeho prodloužení až o 6 měsíců a stanovení nad odsouzeným dohled a dosud neuložená přiměřená omezení nebo povinnosti.¹⁰¹

V rámci OPP odsouzení vykonávají nejen pomocné nebo úklidové práce, ale zapojují se jako asistenti tělesně postižených občanů, pracují na rekonstrukcích památek, pomáhají v útulcích pro opuštěná zvířata, pracují v léčebnách, nemocnicích, upravují webové stránky neziskových organizací. Přinášejí společnosti prospěch formou zdarma provedené práce. Jejich přínos pro společnost, vůči níž se provinili, je nesporný, a proto jsou OPP jednou z výrazných aktivit v rámci restorativních přístupů k řešení kriminality.¹⁰²

5.2 Domácí vězení

Domácí vězení je dalším alternativním trestem spočívajícím v povinnosti odsouzeného zdržovat se po soudem stanovenou dobu v určeném obydlí. Podrobněji k tomuto tématu viz. kapitola č. 6.

⁹⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 92.

⁹⁹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 62 odst. 2. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹⁰⁰ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 90 – 94.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 99.

¹⁰² Tamtéž, s. 100.

5.3 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Trest zákazu vstupu na sportovní kulturní a jiné společenské akce (dále také jen zákaz vstupu) je také novým druhem alternativního trestu, který byl zaveden do českého trestního práva v roce 2009. Cílem trestu je eliminovat násilné a vandalské projevy chování na sportovních a kulturních akcích. Tento trest je tedy určen zejména problémovým sportovním fanouškům (zejména fotbalovým, hokejovým), a dalším pachatelům, kteří se dopustili úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou určité akce. Uložení tohoto trestu je možné např. i pro problémové návštěvníky vystoupení určitých hudebních skupin apod.¹⁰³ Soud může uložit tento trest až na 10 let.¹⁰⁴

Zavedení tohoto trestu je reakcí na násilí na sportovních utkáních, hlavně na fotbalových zápasech. Inspirací pro zavedení trestu zákazu vstupu byla mj. praxe a situace ve Velké Británii, která především v 70. a 80. letech 20. století čelila rozsáhlým projevům agrese a násilí na fotbalových stadionech. Celá tato situace vyvrcholila při finále o Pohár mistrů evropských zemí mezi Juventusem Turín a FC Liverpool. Fanoušci Liverpoolu způsobili svým útokem na tábor soupeře davovou paniku, při které zahynulo 39 osob a téměř 600 lidí bylo zraněno. Tato událost vedla k přijetí právní úpravy, která umožnila soudům zakázat vstup na fotbalová utkání v celém Spojeném království.¹⁰⁵

Zákaz vstupu spočívá v zákazu účasti odsouzeného na soudem stanovených akcích. Během výkonu trestu je odsouzený také povinen spolupracovat s probačním pracovníkem a vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství. V rámci tohoto trestu je klíčová i spolupráce s Policií ČR. Pokud proto považuje probační úředník za potřebné, je odsouzený povinen dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie ČR. Dále je také potřebná spolupráce dalších zainteresovaných subjektů – PMS ČR, Policie ČR, organizátorů zakázaných akcí a poskytovatelů specifických programů, jejichž absolvování může být odsouzenému stanoveno. Probační úředník stanovuje způsob výkonu trestu zákazu vstupu, který je upraven v probačním plánu dohledu,

¹⁰³ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. Odborné činnosti. Trest zákazu vstupu. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-zakazu-vstupu/>.

¹⁰⁴ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 76 odst. 1. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹⁰⁵ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 161.

a je odpovědný za jeho kontrolu. Probační plán se odvíjí od pravomocného rozhodnutí soudu, situace pachatele, okolností souvisejících s trestnou činností, analýzy rizik kriminálního selhání a popř. potřeb poškozeného. Probační úředník pravidelně informuje soud o průběhu trestu zákazu vstupu prostřednictvím zpráv.¹⁰⁶

V souvislosti s tímto druhem trestu se Ščerba¹⁰⁷ zabývá otázkou, zda je podmínka souvislosti s návštěvou akce splněna, pokud se např. fanoušci dvou klubů domluví a po zápase na určeném místě proběhne rvačka, nebo po zápase zaútočí kameny na vlak. K tomuto konstatuje, že soudy by měly zákonnou podmínku spočívající v souvislosti trestného činu s návštěvou určité akce vykládat širěji a sledovat účel tohoto trestu. Jedním z cílů a přínosů tohoto trestu může totiž být i určité odříznutí pachatele od skupiny podobných (většinou násilnicky zaměřených) osob a znemožnění návštěvy daných akcí může k tomuto cíli výrazně přispět.

¹⁰⁶ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. Odborné činnosti. Trest zákazu vstupu. www.pmscr.cz [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-zakazu-vstupu/>.

¹⁰⁷ ŠČERBA, Filip. In: JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, s. 61.

6 Trest domácího vězení

Myšlenka na omezení svobody pohybu určité osoby na místo svého bydliště je stará jako lidstvo samo. V historii můžeme nalézt řadu osobností, jimž byl tento trest uložen, protože byly z jakéhokoliv důvodu politicky nebo společensky nepohodlní a současně bylo netaktické je odsoudit k trestu odnětí svobody. Za své názory byl v domácím vězení například v roce 1633 Galileo Galilei. Domácí vězení na ostrově Svaté Heleny absolvoval také Napoleon Bonaparte. Jako nástroj represe proti svým odpůrcům používal domácí izolaci i komunistický režim v Sovětském svazu, Severní Koreji a Polsku v druhé polovině 20. století. V Československu byly prvky domácího vězení použity v případě kardinála Josefa Berana. Současné pojetí trestu domácího vězení (dále také TDV) v české trestněprávní úpravě je však od těchto historických zkušeností velmi odlišné. Nejde zde o izolaci politických odpůrců či o pouhou odplatu za spáchaný trestný čin, ale o vhodné vyvážení prevence a represe, o kontrolu a potlačování kriminality, přičemž se ale odsouzenému dává prostor k tomu, aby mohl žít běžným spořádaným životem, plnit si své povinnosti a neztratit své sociální zázemí a vazby.¹⁰⁸

Trest domácího vězení byl do českého právního řádu zaveden spolu s novým trestním zákoníkem v roce 2010 a spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve stanovené době. Přesto však není v našem právním řádu trestem tak zcela novým. Jako alternativa vězení bylo domácí vězení součástí zákona č. 117 z roku 1852, říšského zákona, o zločinech, přečinech a přestupcích, účinného až do roku 1950.¹⁰⁹ Podle § 262 tohoto zákona bylo možno uložit domácí vězení v případě, že: „trestanec byl člověk bezúhonné pověsti, a kdyby, jsa vzdálen ze svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu nebo svého výdělků.“¹¹⁰ Odsouzený se zavazoval, že se nevzdálí z domu. Někdy stačil jeho slib, jindy byla postavena stráž. V případě nedodržení závazku musel zbytek trestu vykonat ve vězení.¹¹¹

¹⁰⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 149 – 150.

¹⁰⁹ NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, s. 68.

¹¹⁰ ČESKO. Zákon č. 117 ze dne 27. května 1852 říšský zákon, o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927, § 262. *Epravo.cz* [online]. © epravo.cz, a.s. 1999-2014, ISSN 1213-189X [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

¹¹¹ NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, s. 68.

V USA byl TDV užíván již v 80. letech 20. století. V Evropě se s tímto trestem můžeme setkat v různých podobách ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí a Švédsku. Ve většině zemí, které využívají domácí vězení (respektive elektronický monitoring) se tento institut uplatňuje v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, nikoli jako samostatný alternativní trest.¹¹²

Zavedení TDV bylo vedeno požadavkem zachování rodinných a pracovních vazeb pachatele a samozřejmě také ekonomickými hledisky. TDV je totiž ve srovnání s nepodmíněným trestem odnětí svobody podstatně levnější sankcí.¹¹³ Například Navrátilová¹¹⁴ uvádí, že podle výroční zprávy Generálního ředitelství Vězeňské služby za rok 2006 činily denní průměrné náklady na jednoho odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody 872 Kč, což představuje roční náklady ve výši 318 280 Kč. Náklady na kontrolu jednoho odsouzeného k TDV v systému elektronického dohledu na základě zahraničních poznatků představují ročně přibližně 71 429 Kč. Tato částka tedy představuje více než $\frac{3}{4}$ úspor oproti ročnímu nákladu na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Stejně tak se od něj očekává další snížení podílu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody, neboť tato sankce představující určitý kompromis mezi omezením svobody pachatele a jeho ponecháním na svobodě, je nejpřísnější alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.¹¹⁵

TDV však nemá jen své zastánce, jsou zde i argumenty uváděné proti tomuto druhu trestu. První argument souvisí s otázkou resocializace pachatele. V případě domácího vězení totiž nedochází k resocializačnímu působení na pachatele. Chybí zde kontakt pachatele se zaměstnancem ústavu pro výkon trestu, tudíž individuální porada a penitenciární péče by nebyly dostatečně zajištěny. Z těchto důvodů je proto možné uvažovat o osobách vhodných pro uložení TDV jen mezi pachateli, kteří nejsou násilnické povahy a neoddávají se zneužívání alkoholu či jiných drog. Domácí vězení se však jeví jako vhodný způsob trestu například u těhotných žen, u tělesně nebo duševně postižených a u starších pachatelů. Odpůrci domácího vězení se také zaměřují na zásah tohoto trestu do práv a svobod, jakož i do intimní sféry odsouzených a jejich blízkých. Konečně se také namítá, že se jedná

¹¹² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 308.

¹¹³ Tamtéž, s. 308.

¹¹⁴ NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jirí. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právníké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, s. 69 - 70.

¹¹⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 308.

o trest, který z důvodů své nedostačující zastrašující funkce nebude zabraňovat budoucí recidivě.¹¹⁶

Domácí vězení může mít v českém justičním systému tyto formy:¹¹⁷

- 1) samostatně stojící trest,
- 2) soudem uložená přiměřená povinnost při podmíněném propuštění současně s dohledem na počátku zkušební doby,
- 3) soudem uložená přiměřená povinnost podmíněně propuštěnému,
- 4) jako přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení (forma propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po vykonání jeho poloviny),
- 5) jako přeměna trestu OPP na trest domácího vězení,
- 6) jako přeměna peněžitého trestu na trest domácího vězení.

6.1 Podmínky uložení domácího vězení

Soud může uložit TDV v případě, že vzhledem k povaze závažnosti činu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu a pokud dá pachatel písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.¹¹⁸ Tento trest lze uložit i vedle jiného trestu, nelze jej však uložit vedle trestu odnětí svobody a vedle trestu obecně prospěšných prací. Další podmínkou pro uložení TDV je okolnost, že pachatel je odsouzen za přečin – tedy za jakýkoli nedbalostní trestný čin nebo za úmyslný trestný čin, jehož horní hranice sazby trestu odnětí svobody nepřevyšuje 5 let.¹¹⁹

Při ukládání TDV musí soud odůvodnit, že domácí vězení je dostačující, tedy že nepodmíněný trest odnětí svobody není třeba ukládat. Vedle osoby pachatele soud hodnotí i povahu a závažnost činu a poměry pachatele. Povaha činu může vylučovat uložení domácího vězení například u trestného činu spáchaného z domova (př. internetová

¹¹⁶ NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, s. 70.

¹¹⁷ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013* [online]. 2014. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf

¹¹⁸ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 60 odst. 1. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹¹⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 310.

kriminalita) nebo u trestných činů domácího násilí. Poměry pachatele také mohou znemožňovat uložení TDV – například pokud pachatel nemá zajištěno žádné stálé bydliště nebo má bydliště v obydlí, kde žijí další osoby, které by na odsouzeného mohly mít negativní vliv.¹²⁰

Další podmínkou pro uložení domácího vězení je, že pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. Tato součinnost spočívá především v tom, že odsouzený umožní vstup do svého obydlí, ať už za účelem kontrolní návštěvy nebo kvůli instalaci a údržbě technického zařízení pro elektronický monitoring. Domácí vězení je tak jediným trestem, který nelze uložit pachateli proti jeho vůli.¹²¹

Trest domácího vězení může soud uložit až na dobu 2 let.¹²² Základní povinností odsouzeného je zdržovat se v určeném obydlí ve stanovené době, pokud mu v tom nebrání důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo poskytnutí zdravotních služeb v důsledku onemocnění nebo úrazu. Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí.¹²³ V souvislosti s tímto Ščerba¹²⁴ uvádí, že zákon nestanovuje pro soud žádné mantinely pro vymezení doby, po kterou je pachatel povinen zdržovat se v určeném obydlí. Uvádí například, že soud teoreticky může v extrémním případě v rozsudku stanovit, že odsouzený je povinen zdržovat se v určeném obydlí každý den po dobu 24 hodin, nebo naopak stanovit dobu, kdy se pachatel bude zdržovat v obydlí, jako velmi malou část dnů. Proto navrhuje, že by bylo vhodné zákonné stanovení určité minimální a maximální hranice doby, po kterou se pachatel musí zdržovat ve svém obydlí.

Soud může také uložit pachateli na dobu výkonu TDV přiměřená omezení nebo povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Také mu zpravidla uloží povinnost

¹²⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 311.

¹²¹ Tamtéž, s. 311 – 312.

¹²² ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 60 odst. 1. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&fulltext=trestn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹²³ Tamtéž, § 60 odst. 3 až odst. 4.

¹²⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 317.

nahradit škodu podle svých sil nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil.¹²⁵

6.2 Předběžné šetření

Před uložením TDV je vhodné provést tzv. předběžné šetření, které provádí probační pracovníci. Účelem tohoto šetření je ve spolupráci s obviněným zjistit důležité okolnosti týkající se tohoto trestu. Jedná se zejména o aktuální bytové a sociální poměry obviněného a další okolnosti, které budou mít vliv na případné uložení TDV. Předběžné šetření je podmíněno souhlasem obviněného a uskutečňuje se v těch případech, u kterých jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu a zároveň vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu. Probační úředník pak může na základě provedení základní analýzy rizik a potřeb pachatele a zjištění potřeb a zájmů oběti trestného činu navrhnout soudu uložení přiměřených omezení nebo povinností obviněnému.¹²⁶

Před uložením TDV je tedy nezbytné, aby měl soud informace o zaměstnání obviněného, jeho postoji k možnosti uložení domácího vězení a také o jeho bydlišti. Například informace o zaměstnání, resp. jiné výdělečné činnosti obviněného má zcela zásadní význam pro vymezení času, po který bude obviněnému v rámci TDV přikázáno zdržovat se v určeném obydlí. Při předběžném šetření pak probační úředník může rovněž identifikovat jiná rizika potenciálně ohrožující výkon domácího vězení, jako je např. závislost obviněného na návykových látkách, závažné zdravotní problémy vyžadující intenzivní léčbu, může také podrobněji zjistit postoj obviněného ke spáchanému činu, způsob trávení volného času, ale také zájmy a nároky poškozeného atd.¹²⁷

Probační úředník musí také odsouzenému a osobám, které s ním žijí ve společném obydlí, poskytnout potřebné poučení o jeho povinnostech a omezeních spojených

¹²⁵ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 60 odst. 5. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&fulltext=trestn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹²⁶ PROBAČNÍ A MEDIÁČNÍ SLUŽBA ČR. Odborné činnosti. Trest domácího vězení. *www.pmscr.cz* [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>.

¹²⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 370 - 371.

s kontrolou TDV. Zároveň se seznámí s jeho poměry a zjistí, jaké záležitosti si musí obviněný obstarat před nařízením výkonu trestu.¹²⁸

6.3 Výkon domácího vězení

Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest domácího vězení, stalo vykonatelným, předseda senátu zašle odsouzenému a příslušnému středisku Probační a mediační služby nařízení výkonu tohoto trestu, ve kterém určí počátek a místo výkonu tohoto trestu. Počátek výkonu trestu stanoví předseda senátu tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti. Místo výkonu trestu se stanoví v obydlí odsouzeného v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům. Pokud je odsouzený zaměstnan, přihlédně se i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.¹²⁹

Předseda senátu může také z důležitých důvodů rozhodnout o změně místa výkonu trestu domácího vězení, doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat nebo o změně přiměřených omezení a povinností. Přitom však nesmí změnit počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí a rozsah přiměřených povinností a opatření, v neprospěch odsouzeného.¹³⁰

Pokud odsouzený nedodrží podmínky trestu, které mu byly uloženy, provozovatel elektronického kontrolního systému nebo probační úředník tuto skutečnost sdělí bezodkladně soudu.¹³¹

Z důležitých důvodů je také možné výkon trestu domácího vězení na potřebnou dobu odložit nebo přerušit (přitom se však doba, po kterou byl trest odložen nebo přerušen, nezapočítává do doby výkonu trestu).¹³²

Úspěšné vykonání TDV není na rozdíl od vykonání jiných alternativních trestů spojeno se vznikem fikce neodsouzení (s výjimkou mladistvých pachatelů, na které se po vykonání TDV hledí, jako by nebyli odsouzeni).¹³³

¹²⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 365.

¹²⁹ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 334a odst. 1 až odst. 3. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&fulltext=trestn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹³⁰ Tamtéž, § 334e odst. 1.

¹³¹ Tamtéž, § 334c.

¹³² Tamtéž, § 334d odst. 1a odst. 3.

6.4 Kontrola výkonu trestu

Kontrola výkonu TDV spočívá zejména v:¹³⁴

- a) provádění namátkových kontrol úředníkem PMS v místě výkonu TDV,
- b) užití elektronického kontrolního systému,
- c) vedení dokumentace o všech úkonech spojených s kontrolou,
- d) ve vyhodnocování plnění soudem uložených omezení a povinností,
- e) prověřování, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu,
- f) prověřování důvodů porušení podmínek trestu,
- g) informování soudu o porušení podmínek výkonu trestu nebo neplnění uložených omezení a povinností.

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba ČR ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem. Odsouzený je proto povinen umožnit probačnímu pracovníkovi vstup do místa výkonu trestu.¹³⁵

Frekvenci namátkových kontrol si stanoví probační úředník v závislosti na vyhodnocení rizik případného maření výkonu trestu, avšak pravidlem by mělo být provádění návštěv alespoň třikrát měsíčně. K provedení namátkové kontroly si probační úředník může vyžádat asistenci Policie ČR, popř. městské policie, avšak pouze probačnímu úředníkovi je zákonem umožněno vyžadovat na odsouzeném, aby jej vpustil do svého obydlí. Je tedy patrné, že způsob a intenzita kontroly výkonu TDV prostřednictvím namátkových kontrol probačními úředníky skutečně nemůže být dostatečně efektivní. Návštěvy prováděné třikrát do měsíce, případně častěji, jsou sice pravděpodobně na hranici reálných personálních

¹³³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 310.

¹³⁴ ČESKO. Vyhláška č. 456 ze dne 11. prosince 2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů, § 1. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-456>

¹³⁵ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 334b. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&fulltext=trestn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

možností PMS, ale jde stále o zcela nedostatečnou frekvenci. Přistižení odsouzeného při porušování podmínek výkonu trestu by tak bylo spíše dílem náhody.¹³⁶

6.4.1 Elektronický monitoring

Elektronický monitoring (dále také EM) je podle Ščerby¹³⁷ s TDV imanentně spjat. Uvádí, že v zásadě lze rozlišovat pasivní a aktivní sledovací systémy. Pasivní systém (programový kontaktní systém) je založen na tom, že počítač navazuje v předem stanovených nebo náhodných časových okamžicích telefonní spojení, přičemž odsouzený je povinen telefonáty přijímat a potvrzovat svou přítomnost pomocí zařízení upevněného na jeho paži nebo noze. Aktivní sledovací systém využívá přijímač, který je instalován v bytě a přijímá signál vysílaný ze zařízení upevněného na těle odsouzeného. Pokud je signál přerušen, počítač spustí alarm a upozorní tak na to, že odsouzený opustil místo výkonu trestu. V současnosti se také začíná využívat technologie GPS (Global Positioning System), která umožňuje sledování odsouzených v reálném čase. Výhodou je také to, že eliminuje potřebu instalovat zařízení v domě odsouzeného.

Elektronický kontrolní systém v místě výkonu TDV instaluje, po provedení identifikace odsouzeného, zástupce provozovatele za přítomnosti probačního úředníka. Převzetí tohoto systému do užívání odsouzený potvrdí podpisem předávacího protokolu, který rovněž podepíše přítomný zástupce provozovatele a probační úředník. Stejnopis předávacího protokolu předá probační úředník soudu.¹³⁸

Je zřejmé, že kontrola elektronickým kontrolním systémem může zajišťovat efektivitu tohoto trestu mnohonásobně účinněji než namátkové kontroly prováděné probačními pracovníky. Prostřednictvím elektronického kontrolního systému lze přítomnost odsouzeného v daném obydlí monitorovat prakticky nepřetržitě. Naproti tomu personální možnosti Probační a mediační služby jsou velmi limitované. Kontrola odsouzených z jejich strany může pokrývat pouze malý zlomek času, po který by odsouzení měli povinnost setrávat v určeném obydlí.¹³⁹ Kontrola výkonu TDV zajišťovaná PMS ve spolupráci

¹³⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 366 - 367.

¹³⁷ Tamtéž, s. 327.

¹³⁸ ČESKO. Vyhláška č. 456 ze dne 11. prosince 2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů, § 7 odst. 3. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-456>

¹³⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 327.

s provozovatelem elektronického monitorovacího systému nevylučuje možnost namátkové kontroly provedené probačním úředníkem v místě výkonu trestu.¹⁴⁰

Ke dni nabytí účinnosti nového trestního zákoníku, tedy k 1. 1. 2010, však resort ministerstva spravedlnosti elektronické monitorovací systémy nezajistil a tento stav trvá i nadále. K tomuto Ščerba¹⁴¹ konstatuje, že se jedná o zásadní pochybení, neboť byl do českého trestního práva zaveden institut, jehož skutečné využívání není reálně možné. Podle něj je představa, že by probační úředníci byli schopni v dostatečné frekvenci provádět namátkové kontroly v bydlištích odsouzených, navíc většinou ve večerních nebo nočních hodinách a ve dnech pracovního klidu, zcela nereálná. Má – li se tedy TDV stát skutečně plnohodnotnou a efektivní alternativou k trestu odnětí svobody, bude nezbytné co nejdříve zajistit potřebné množství zařízení umožňujících elektronickou kontrolu. Proto dále předpokládá, že dokud nebude elektronický monitoring reálně k dispozici, soudy budou ve velice omezené míře ochotny ukládat TDV, jehož výkon by byl zajišťován pouze namátkovou kontrolou ze strany probačních úředníků.¹⁴²

Proč se soudci tak často nepřiklání k této alternativě vysvětluje předseda obvodního soudu pro Prahu 1 Libor Vávra: „Má-li být domácí vězení druhým nejpřísnějším trestem po trestu odnětí svobody, musí ho tak pociťovat především odsouzený pachatel. A k tomu dojde až ve chvíli, kdy bude vědět, že je permanentně sledován jeho pohyb. To, že jde namísto nepřetržitého sledování nouzově a přechodně jen o nahodilé kontroly, výrazně snižuje razanci trestu. Zkrátka není tak přísný.“ Jeho slova podpořil i sociální demokrat Jeroným Tejc, který k tomuto konstatuje: „Jakýkoliv jiný než elektronický systém není v případě masovějšího využití tohoto druhu trestání efektivní, ale především důvěryhodný. Těžko se ministerstvo může divit soudcům, že ve větší míře nový druh trestu neaplikují, když současný systém kontroly Probační a mediační službou nedává žádné záruky, že trest bude skutečně naplňován.“¹⁴³

Dne 1. 7. 2012 zahájila Probační a mediační služba s podporou Ministerstva spravedlnosti experiment „Elektronický monitoring odsouzených“. Hlavním cílem

¹⁴⁰ ČESKO. Vyhláška č. 456 ze dne 11. prosince 2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů, § 8. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-456>

¹⁴¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 328.

¹⁴² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 329.

¹⁴³ DOSTÁL, Dalibor a Zina PLCHOVÁ. Domácí vězení: ušetřené miliony v nedohlednu. *E15: Profit* [online]. 5.10.2011 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/domaci-vezeni-usetrene-miliony-v-nedohlednu-862019>

experimentu bylo zkušebně ověřit provoz EM odsouzených a využít získané zkušenosti pro přípravu širšího a standardního zavedení EM do praxe trestní justice v České republice. Ověřovaný systém EM byl založen na radiofrekvenční technologii, kdy odsouzený měl nainstalován vysílač (náramek) na svém těle a přijímač (základnová stanice) byl nainstalován v prostoru obydlí odsouzeného.¹⁴⁴

Tohoto experimentu se zúčastnili zejména odsouzení, kterým byl uložen trest domácího vězení, nebo měli v rámci podmíněného propuštění uloženo opatření shodné s domácím vězením. Vstup odsouzených (klientů) do experimentu byl dobrovolný a zájem o účast převyšoval počet monitorovacích zařízení. Experimentu se zúčastnili též i 4 dobrovolníci – probační úředníci, kteří měli zejména za úkol simulovat nejrůznější situace porušení monitorovacího režimu. Experiment probíhal ve všech 8 soudních krajích v ČR. Byly ověřovány parametry týkající se montáže a demontáže monitorovacích zařízení probačními úředníky, provoz monitorovacího centra, funkčnost monitorovacích zařízení (včetně simulace porušení výkonu TDV) a také personální zajištění PMS.¹⁴⁵

Ke konci experimentu, tj. k 30. 11. 2012, bylo do pilotního provozu zařazeno celkem 47 osob, z toho 43 odsouzených k TDV či osob s uloženým opatřením domácího vězení v rámci podmíněného propuštění a 4 probační úředníci (dobrovolníci) z pilotních středisek, kteří se soustředili mj. i na simulaci porušení režimu EM. Z experimentu EM bylo nakonec v jeho průběhu vyřazeno 5 klientů - odsouzených z celkového počtu 43 osob. Na základě úspěšné realizovaného experimentu, který potvrdil technologickou způsobilost, bezpečnostní odolnost i přijatelnou finanční náročnost monitorovací technologie, bylo proto doporučeno zavést tento systém elektronického monitoringu odsouzených pro širší využití v rámci výkonu trestní spravedlnosti.¹⁴⁶

Podle původního záměru mělo být elektronické monitorování odsouzených k TDV zavedeno v průběhu roku 2013, kdy měly být nakoupeny elektronické náramky pro 500 až 2000 odsouzených. Situace se však změnila v lednu 2013 v souvislosti s novoroční amnestií Václava Klause, kvůli které se výrazně snížil počet osob s TDV. „Alternativní tresty obecně prospěšných prací i domácího vězení spadly pod amnestii prezidenta

¹⁴⁴ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu: „Elektronický monitoring odsouzených“*. 2012, s. 1 – 3. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 1.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 2 – 7.

republiky, 6500 lidí opustilo věznice. A je třeba říct, že to byly osoby s trestem do jednoho roku nebo do dvou let, což všechno byli lidé z potenciální skupiny na podmíněně propuštění, kteří by díky takzvané Staňkově novele mohli být propuštěni do domácího vězení ve spojení s elektronickým monitoringem. Jenže najednou celá ta skupina zmizela,“ vysvětluje ředitel PMS Pavel Štern.¹⁴⁷

Nákup elektronických náramků pro několik desítek odsouzených se tak prý nevyplatí a do budoucna se počítá spíše s pronájmem těchto zařízení, než s jejich koupí. „Potvrdilo se, že zakázka v tak velkém rozsahu, jak byla na konci roku zamýšlena – to znamená 500 až 2000 zařízení v objemu téměř 300 milionů, je zbytečná. Nechali jsme si zpracovat i studii efektivitu, která nám názor, že takto rozsáhlá zakázka by nebyla hospodárná, potvrdila.“ konstatuje Štern.¹⁴⁸

6.5 Přeměna trestu domácího vězení

Pokud probační pracovník zjistí porušení podmínek výkonu TDV, např. tedy nezastihne odsouzeného v místě výkonu trestu při některé z namátkových kontrol, měl by nejprve kontaktovat odsouzeného, projednat s ním zjištěné porušení podmínek a požadovat po něm vysvětlení této okolnosti, popřípadě prověřit pravdivost jeho tvrzení. Je totiž možné, že odsouzený podmínky trestu porušil z důležitých důvodů, které předpokládá i zákon (např. zdravotní péče), a to by proto nemělo vést k nařizování výkonu náhradního trestu odnětí svobody. Pokud však odsouzený porušení podmínek domácího vězení nevysvětlí vůbec, anebo jím uváděné důvody nejsou relevantní, musí probační úředník o této skutečnosti informovat soud, případně pak navrhnout nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody.¹⁴⁹

Trestní zákoník¹⁵⁰ uvádí, že jestliže se pachatel vyhýbá nástupu výkonu trestu domácího vězení, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu TDV, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit TDV nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, přičemž každý (i jen započatý) den

¹⁴⁷ JURKOVÁ, Marcela. Nákup náramků pro domácí vězně je po amnestii u ledu. Ve hře je ještě pronájem. *Ihned.cz* [online]. 29. 7. 2013 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-60320260-elektronicke-naramky-pro-vezne-stat-nekoupi>

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 367.

¹⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 61. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

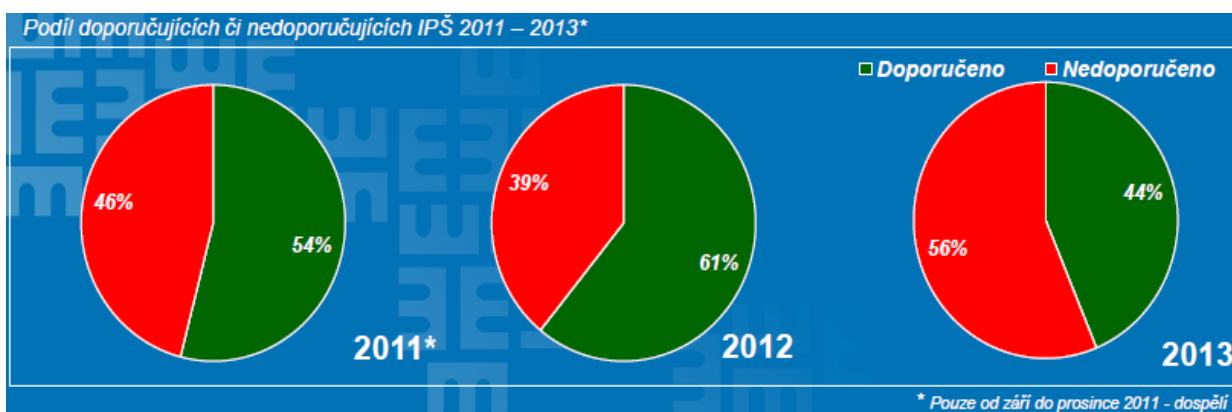
nevykonaného TDV se počítá za jeden den odnětí svobody. Právní úprava TDV nepřipouští ponechání tohoto trestu v platnosti (jako např. u trestu OPP), přestože odsouzený zavinil příčinu k přeměně trestu na odnětí svobody. Ščerba¹⁵¹ konstatuje, že nepřipuštění možnosti ponechat trest domácího vězení výjimečně v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení náhradního trestu odnětí svobody, je krokem nelogickým a nesystematickým, neboť institut výjimečného ponechání alternativního trestu v platnosti odstraňující případnou přílišnou tvrdost zákona, má svůj smysl.

O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh probačního úředníka (nebo i bez jeho návrhu) ve veřejném zasedání. Proti tomuto rozhodnutí lze podat stížnost, jež má odkladný účinek.¹⁵²

6.6 Aktuální údaje o domácím vězení

Za 4 roky existence trestu domácího vězení zpracovala PMS celkem **2 328 stanovisek** k vhodnosti uložení tohoto trestu, tzv. institutu předběžného šetření. V případech mladistvých pachatelů byla tato stanoviska zpracována v 68 případech.¹⁵³

Za rok 2013 došlo také ke změně podílu doporučování trestu domácího vězení, kdy jeho nedoporučování již začalo mít mírnou převahu (viz. následující graf).¹⁵⁴



155

¹⁵¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 324.

¹⁵² ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 334g odst. 1a odst. 2. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra [cit. 2014-03-19]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&fulltext=trestn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

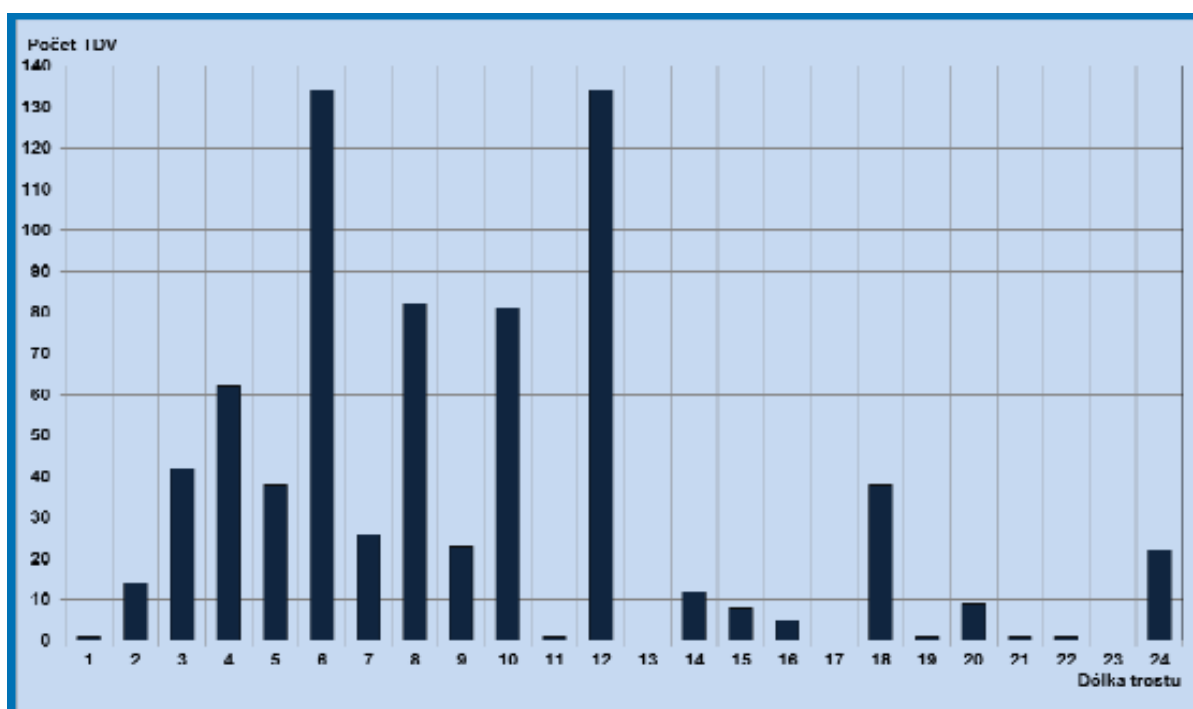
¹⁵³ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013* [online]. 2014. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf

¹⁵⁴ Tamtéž.

Od roku 2010 do konce roku 2013 bylo celkem uloženo **1 063 trestů** a trestních opatření domácího vězení a **71 opatření** u podmíněně propuštěných s podmínkou zdržet se v určené době ve svém obydlí nebo jeho části. Ve **26** případech bylo nařízeno postoupení trestu na jiné středisko PMS.¹⁵⁶

Z celkového počtu 1 110 všech soudech uložených forem trestu domácího vězení zpracovala PMS **předběžné šetření v 787 případech**. Z nich bylo u **758** klientů uložení TDV **doporučeno** a u **29** klientů **nebylo uložení doporučeno**. U 323 uložených TDV tedy nebyla soudem vyžádána zpráva PMS k vhodnosti uložení tohoto trestu v rámci institutu předběžného šetření.¹⁵⁷

Co se týče délky domácího vězení, více jak **80 % TDV** se délkou uloženého trestu koncentruje **do délky 1 roku**. Nejčastěji jsou tyto tresty soudy ukládány **na dobu 6 a 12 měsíců**. **Průměrná délka trestu TDV činí necelých 9 měsíců**.¹⁵⁸



¹⁵⁹

¹⁵⁵ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013* [online]. 2014. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf

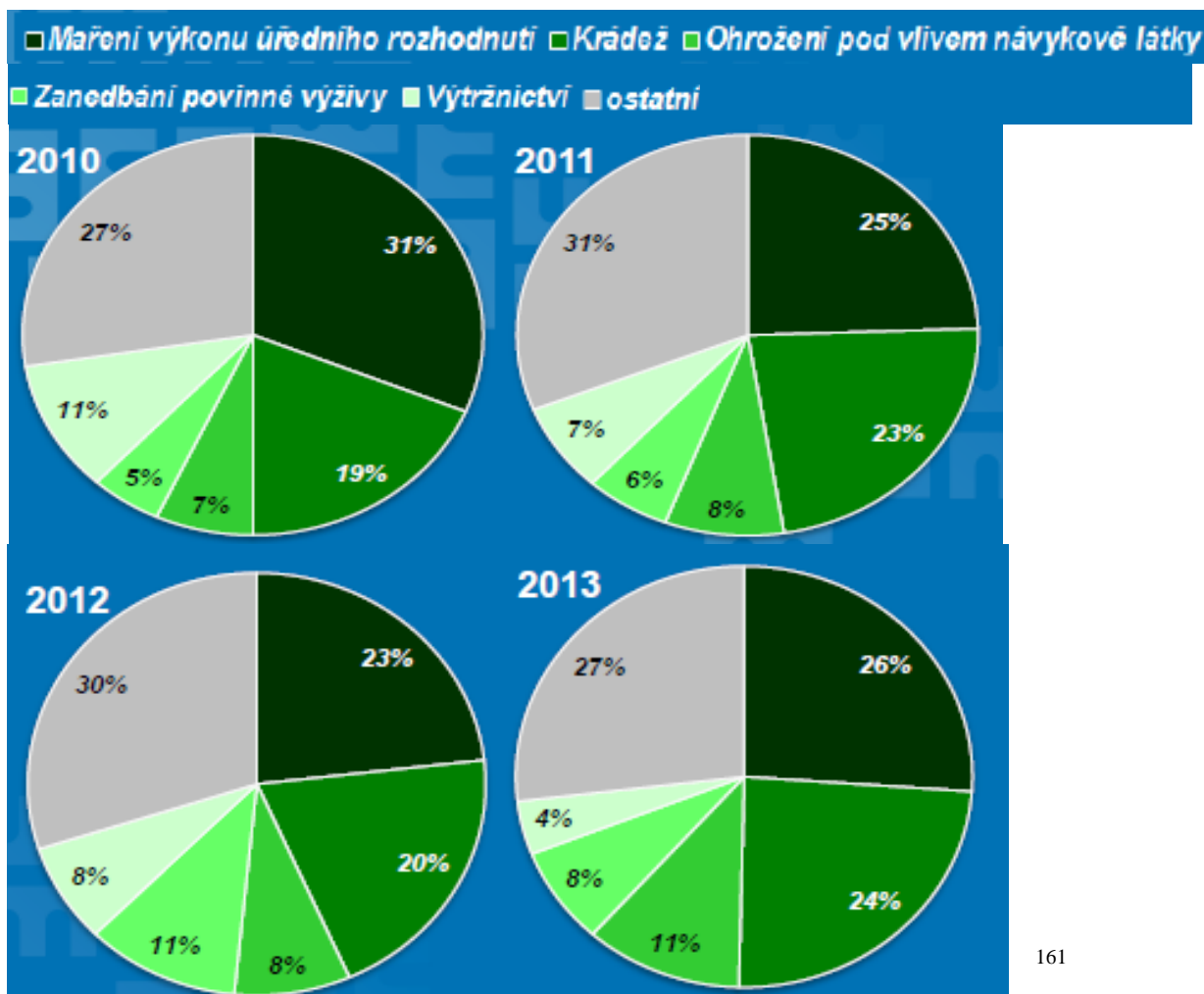
¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Trest domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2012*. www.ja-sr.sk [online]. © 2014 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: http://www.ja-sr.sk/files/Trest_domaciho_vezeni.pdf

¹⁵⁹ Tamtéž.

Mezi nejčastější trestnou činností, za kterou je domácí vězení ukládáno, patří trestný čin **maření výkonu úředního rozhodnutí** a trestný čin **krádeže**. Ty tvoří dohromady přibližně polovinu trestných činů, za které je domácí vězení ukládáno. Za čtyři roky existence TDV lze také sledovat mírný nárůst podílu trestných činů **ohrožení pod vlivem návykové látky**, a naopak se výrazně snižuje podíl trestného činu **výtržnictví**. Četný je zde ale také například trestný čin **zanedbání povinné výživy**.¹⁶⁰



161

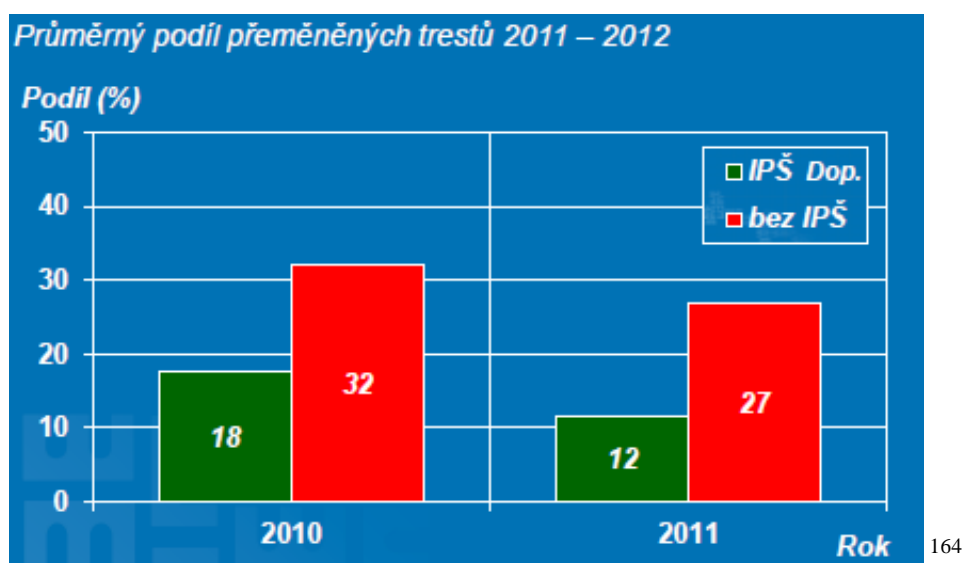
Co se týče **prezidentské amnestie**, která měla mimo jiné také velký vliv na agendu domácího vězení, celkem se dotkla 384 trestů domácího vězení, 9 případů trestního opatření domácího vězení a 10 případů podmíněného propuštění s uloženým domácím vězením.

¹⁶⁰ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013* [online]. 2014. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf

¹⁶¹ Tamtéž.

Dohromady se tedy jednalo o **405 případů**, což tvoří **36 %** všech dosud uložených trestů, a v rámci roku 2012 se jednalo o 70 % trestů domácího vězení.¹⁶²

S odstupem času lze také zhodnotit vykonatelnost uložených TDV, resp. podíl přeměněných TDV na trest odnětí svobody. V níže uvedeném grafu je zdůrazněno také to, zda uložení TDV předcházelo institut předběžného šetření (dále také IPŠ). V prvních dvou letech ukládání TDV tvořil podíl přeměněných trestů necelých **25 % v roce 2010** a **17 % v roce 2011** (rok 2012 nelze vyhodnotit z důvodu amnestie). Z následujícího grafu můžeme také vypočítat, že podíl přeměněných trestů v případech, kdy byl proveden institut předběžného šetření, je výrazně nižší než v případech, kdy šetření provedeno nebylo.¹⁶³



¹⁶² PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013* [online]. 2014. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

7 EMPIRICKÁ ČÁST

Tato část práce nabízí pohled na trest domácího vězení z praktické roviny. Pomocí metod kvalitativního výzkumu přinese hlubší poznání problematiky trestu domácího vězení. Jsou zde uvedeny konkrétní případy a konkrétní osoby, jimž byl uložen trest domácího vězení, a které spadají pod středisko Probační a mediační služby v Olomouci. Těmito případy a osobami se bude tato část podrobně zabývat.

7.1 Cíle empirické části

Cílem výzkumu je hlubší poznání problematiky domácího vězení z praktické roviny. Dalšími cíli je zjistit, zda byl uložený trest domácího vězení odsouzenými dodržován, a zda mezi těmito odsouzenými existují nějaké společné rysy. Výzkumné otázky tedy zní:

Byl uložený trest odsouzenými dodržován?

Existují mezi těmito odsouzenými nějaké společné rysy?

7.2 Popis metod výzkumu

Cíle empirické části budou naplněny pomocí metod **kvalitativního výzkumu** (přístupu). Kvalitativní přístup definuje Švaříček¹⁶⁵ jako proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je podle něj reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. Dále například Miovský¹⁶⁶ definuje kvalitativní přístup v psychologických vědách jako přístup využívající principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky, který pro popis, analýzu a interpretaci vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod.

Jako výzkumná kvalitativní metoda byla zvolena **případová studie**, kterou Hendl¹⁶⁷ definuje jako podrobný popis a rozbor jednoho nebo několika málo případů. Základní výzkumnou otázkou u případové studie je, jaké jsou charakteristiky daného případu

¹⁶⁵ ŠVARÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 17.

¹⁶⁶ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 18.

¹⁶⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 103 - 104.

nebo skupiny porovnávaných případů. Jde tedy o detailní studium jednoho nebo více případů, o zachycení jejich složitosti, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případů lépe porozumíme jiným podobným případům. Na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí, může se srovnat s jinými případy.

Za metodu **získávání a sběru dat** byla zvolena metoda **analýza textových dokumentů a fyzických dat**. Pod tímto termínem chápeme výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, který je zdrojem informací relevantních cílům studie. Data jsou již vytvořená, fixovaná a pouze je třeba je shromáždit. Výzkumník sám tedy nevytváří zdrojové materiály, pouze pracuje s materiálem, který vytvořil někdo jiný. Dle svého cíle pak z těchto materiálů provádí selekci, případně různé úpravy, atd.¹⁶⁸

Vybranou metodou pro **zpracování získaných dat** je **shrnující protokol**. Jedná se o techniku transkripce, která nezachovává celý text. Předpokládá se totiž, že v textu jsou některá zbytečná místa, proto se ihned při přepisu provádí jistý způsob shrnutí.¹⁶⁹

Pro **vyhodnocování a interpretaci dat**, tedy analýzu případových studií byla zvolena metoda **porovnávání případů**, kdy se každý případ analyzuje sám o sobě a poté následuje srovnávání případů. Výzkumník se zde v jednotlivých případech snaží vidět globálně procesy a jejich produkty a porozumět, jak jsou určeny lokálními kontextuálními podmínkami. K této metodě lze vytvořit také tabulky pro uvažované kategorie jevů nebo chování tříděné podle jednotlivých případů.¹⁷⁰

7.3 Popis vlastního výzkumu

Výběr výzkumného vzorku

Středisko Probační a mediační služby v Olomouci eviduje ke dni sběru dat k výzkumu celkem 15 případů uložených trestů domácího vězení. Základním souborem je tedy 15 případů. Z těchto případů bylo vybráno 5 nejnovějších případů, u kterých bylo zároveň provedeno předběžné šetření. Těchto 5 případů je tedy výzkumným vzorkem.

¹⁶⁸ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 98 – 99.

¹⁶⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 209.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 236.

Sběr dat

Sběr dat byl proveden 8. dubna 2014 na středisku Probační a mediační služby v Olomouci v časovém rozmezí několika hodin. Za pomoci pracovnice PMS byly z archivu vybrány požadované spisy klientů, které byly prostudovány a ze kterých poté byla vyhledána a zapsána data potřebná pro vypracování případových studií. Získaná data byla zaznamenávána pomocí výpočetní techniky.

Zpracování dat

Ze získaných dokumentů byly za pomoci výpočetní techniky vypisovány informace potřebné pro následné zpracování případových studií. Byl tedy zpracován selektivní protokol, který byl poté přepsán do souvislého textu, z čehož vznikly případové studie.

Za dokumenty pro účely tohoto výzkumu považujeme úřední dokumenty - probační spisy, které jsou vedené ke každému případu. Tyto spisy obsahují: žádosti o podání zprávy obsahující zjištění o možnostech výkonu trestu domácího vězení a stanoviska obviněného k uložení trestu, záznamy z místa bydliště, stanoviska PMS k možnosti uložení trestu domácího vězení, záznamy o osobních a sociálních poměrech obviněného, slib obviněného, poučení o výkonu trestu domácího vězení, pověření k výkonu probačních činností, trestní příkazy (rozsudky), opisy z evidence rejstříku trestů, projednání podmínek výkonu trestu domácího vězení, nařízení výkonu trestu domácího vězení, záznamy o namátkové kontrole, záznamy z konzultací.

Z důvodu citlivosti zpracovávaných dat byla zaměněna jména odsouzených klientů, jejichž případy byly vybrány pro tyto výzkumné účely.

Vyhodnocování a interpretace dat

Získaná data byla rozdělena do několika zkoumaných oblastí, zaměřených na osobní a rodinné poměry odsouzených, předchozí trestnou činnost, spáchaný trestný čin a uložený trest a průběh trestu. V závěru empirické části pak byla tato data srovnávána.

7.4 Vlastní výsledky

V této části kapitoly jsou již uvedeny vlastní výsledky výzkumu, tedy případové studie, které jsou vždy rozdělené do určených sledovaných oblastí, dle kterých budou v závěru srovnávány. Jsou zaměřeny především na trestnou činnost odsouzených a na průběh trestu, stručně se ale také zmiňují o jejich osobních a rodinných poměrech.

Z důvodu citlivosti dále uvedených údajů byla zaměněna jména odsouzených klientů, jejichž případy byly vybrány pro tuto práci.

Případová studie č. 1 – Jiří, 40 let

Trestný čin: zanedbání povinné výživy

TDV: 5 měsíců

Osobní a rodinné poměry

Čtyřicetiletý pan Jiří pracuje jako stavební dělník v jedné z olomouckých firem. Již 2 roky žije v nájmu se svou družkou, která pracuje jako barmanka. Mezi jeho koníčky patří teraristika a pěstování kaktusů. Jeho nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné vzdělání.

Jiří má z předchozího vztahu dvě děti, dceru a syna, ke kterým má vyživovací povinnost. Výživné na dceru řádně platí, avšak výživné na svého již zletilého syna neplatil v období delším než 1 rok. Jiří si je vědom svého pochybení, jak však sám uvádí, neměl ponětí o tom, že syn začal znovu studovat, o této skutečnosti se prý dozvěděl až poté, co jej kontaktovala Policie ČR.

Předchozí trestná činnost

Jiří má v trestním rejstříku již 11 záznamů, a to za trestné činy zběhnutí, několikanásobné krádeže a zanedbání povinné výživy. Celkem byl 7krát odsouzen k trestu odnětí svobody podmíněně, 1krát k peněžitému trestu a 2krát k trestu obecně prospěšných prací, z nichž jeden trest OPP byl přeměněn na trest nepodmíněný (125 dnů) a druhý prominut na základě amnestie.

Trestný čin a uložený trest

Podle soudního rozhodnutí je pan Jiří vinen, že v období od 11. 2. 2012 do 27. 3. 2013 nepřispíval na výživu svého již zletilého syna ve výši 1 000 Kč měsíčně, přičemž v tomto období měl nejprve příjem z brigádnických činností, a od 1. 4. 2012 byl zaměstnán jako zedník s průměrným čistým měsíčním příjmem kolem 8 000 Kč. Přestože měl k dispozici finanční prostředky, neuspořádal si své majetkové poměry tak, aby na výživu dítěte mohl alespoň částečně přispívat, a takto ve sledovaném období způsobil dluh na běžném výživném ve výši přibližně 14 000 Kč.

Úmyslně tedy neplnil svou zákonnou povinnost vyživovat jiného po dobu delší než 4 měsíce, čímž spáchal přečin **zanedbání povinné výživy** podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku. Za to byl odsouzen k trestu domácího vězení v délce trvání **5 měsíců**. Panu Jiřímu byla tedy stanovena povinnost zdržovat se po dobu tohoto trestu na určené adrese, a to v pracovních dnech v době od 20 h do 5.30 h, a ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den. Pouze ve výjimečných případech se souhlasem probačního úředníka a oproti potvrzení od zaměstnavatele mohla být Jiřímu umožněna práce i během dnů pracovního volna a pracovního klidu. Jiřímu bylo také uloženo přiměřené omezení spočívající v tom, aby podle svých sil uhradil dlužné výživné a řádně platil výživné běžné, dále mu bylo uloženo, aby po dobu výkonu trestu dodržoval harmonogram kontaktů s probačním úředníkem.

Průběh trestu

Během výkonu trestu bylo provedeno celkem 50 namátkových kontrol probačními pracovníky. Tyto kontroly byly značně intenzivní, zpravidla každé 2 dny, někdy i 2krát denně, většinou ve večerních hodinách. **Při 3** po sobě následujících **kontrolách** nebyl pan Jiří doma zastižen. Probační pracovníci se jej pokoušeli kontaktovat telefonicky, avšak neúspěšně. Při konzultaci na středisku PMS, která později následovala, pan Jiří uvedl, že důvodem jeho nezastižení byl jeho rozchod s družkou, která jej následně vykázala z bytu, který jí patří. Za svou nepřítomnost při kontrolách se omluvil s odvoláním na špatný psychický stav a uvedl, že trest chce řádně vykonat. Z tohoto důvodu tedy neshledali pracovníci PMS porušení trestu jako zásadní, proto nebyla navržena jeho přeměna. Pan Jiří se poté přestěhoval ke svému švagrovi, byl sepsán návrh na změnu místa výkonu trestu a na základě toho bylo soudně místo výkonu trestu změněno. Za celou dobu trestu se pan

Jiří řádně dostavil celkem k 3 konzultacím na středisko PMS. Několikrát byl také z trestu uvolněn z pracovních důvodů na základě žádosti jeho zaměstnavatele.

Jiří domácí vězení řádně vykonal, až na výše uvedený problém, který ale nebyl vyhodnocen jako natolik závažný, aby byla navržena přeměna trestu. Spolupráce Jiřího s PMS byla jinak bezproblémová, v průběhu trestu uhradil 8000 Kč na dlužném výživném, což řádně doložil, povinnost hradit běžné výživné mu v průběhu trestu skončila. Po ukončení uloženého trestu se pan Jiří sám přestěhoval do nájemního bytu.

Případová studie č. 2 – Filip, 41 let

Trestný čin: zanedbání povinné výživy

TDV: 10 týdnů

Osobní a rodinné poměry

Pan Filip je 41-letý, nezaměstnaný muž se základním vzděláním. Je také otcem 3 synů. Žije se svou družkou a 2 nejmladšími syny ve vlastním bytě. Nejstaršího syna má s partnerkou z předchozího vztahu. Oba s ním žijící synové (8 a 11 let) navštěvují základní školu, jeho družka je - stejně jako pan Filip - nezaměstnaná a v evidenci úřadu práce. Vztahy v rodině mají bezproblémové. Pan Filip rád tráví volný čas se svými dětmi a psem, chodí na procházky do lesa apod.

Filip je nezaměstnaný již více než 2 roky, důvodem je také jeho zdravotní stav – má problémy s dolními končetinami, proto nevydrží dlouho stát. Jelikož pan Filip ani jeho družka nepracují, jejich finanční situace je velmi problematická, žijí ze sociálních dávek, navíc mu v průběhu trestu byla zastavena výplata invalidního důchodu z důvodu zániku nároku na tento důchod. Z tohoto důvodu tak již několik měsíců nemohl platit výživné na svého nejstaršího syna – je si této své povinnosti vědom, avšak uvádí, že její plnění není v jeho silách.

Předchozí trestná činnost

Filip má celkem 10 záznamů v rejstříku trestů. V minulosti byl odsouzen za trestné činy krádeže, zpronevěry, padělání a pozměňování veřejné listiny, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a zanedbání povinné výživy. Za tyto činy byl 8krát odsouzen k trestu odnětí svobody podmíněně a 2krát nepodmíněně na dobu 10 měsíců v obou případech, dále mu byl uložen vedle jednoho z podmíněných trestů trest zákazu činnosti řízení motorových vozidel a vedle jednoho z nepodmíněných trestů trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkcí spojených s hmotnou odpovědností.

Trestný čin a uložený trest

Podle soudního rozhodnutí je pan Filip vinen, že nepřispíval po dobu 5 měsíců na výživu svého nezletilého syna, na kterého měl dle dohody přispívat částkou 700 Kč měsíčně k rukám jeho matky, celkový dluh na výživném je ve výši 3 500 Kč. Úmyslně tedy neplnil svou zákonnou povinnost vyživovat jiného po dobu delší než 4 měsíce, čímž spáchal přečin **zanedbání povinné výživy** a byl odsouzen k trestu domácího vězení na dobu **10 týdnů**. Je tedy povinen zdržovat se na určené adrese ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v pracovních dnech v době od 17 h do 7.30 h.

Průběh trestu

Kontroly pana Filipa byly střídavě více či méně intenzivní prováděné povětšinou v odpoledních a večerních hodinách, někdy i vícekrát denně. V průběhu trestu bylo provedeno celkem 24 namátkových kontrol probačními pracovníky, z nichž **1krát** byl Filip **nepřítomen**, přičemž vzápětí se s probačními pracovníky střetl venku na ulici a tvrdil, že byl pro klíče od auta, které mu přivezl bratr. Tuto skutečnost však probační pracovníci rovněž nepovažovali za porušení trestu. Na konzultace na středisku PMS se řádně dostavoval, předkládal všechny potřebné dokumenty a jeho spolupráce s PMS byla bezproblémová. Trest proto pan Filip nakonec řádně vykonal.

Případová studie č. 3 – Josef, 52 let

Trestný čin: maření výkonu úředního rozhodnutí

TDV: 4 měsíce

Osobní a rodinné poměry

Pan Josef je 52-letý invalidní důchodce se základním vzděláním. Bydlí se svou matkou v podnikovém bytě na odlehlém místě za vesnicí. Nemá žádnou výdělečnou činnost, pobírá pouze sociální dávky. Kvůli svým zdravotním obtížím je často hospitalizován v nemocnici – trpí cukrovkou a má potíže se srdcem. Jelikož je Josefova matka již v pokročilém věku a trpí zdravotními problémy, Josef se stará o celý chod domácnosti i o matku samotnou. Je rozvedený, z manželství má syna, se kterým se příliš nestýká – uvádí, že přibližně 1krát do roka. Dříve pracoval v různých dělnických profesích. V současnosti má nedostatek finančních prostředků, jeho měsíční příjem ze sociálních dávek je 633 Kč.

Volný čas tráví Josef hraním malé kopané s kamarády, v zimě hraním hokeje na hřišti a lyžováním se synovcem.

Jelikož pan Josef bydlí na odlehlém místě, je pro něj těžší dopravit se do města pro potřebné věci pro sebe a pro matku, proto se dopravoval autem i přes uložený zákaz řízení motorových vozidel.

Předchozí trestná činnost

V minulosti byl pan Josef již 10 krát trestán, a to pro trestné činy krádeže, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a maření výkonu úředního rozhodnutí. Bylo mu uloženo několik podmíněných trestů odnětí svobody, dále trest obecně prospěšných prací, který řádně vykonal, a trest zákazu činnosti řízení motorových vozidel.

Trestný čin a uložený trest

Podle soudního rozhodnutí je pan Josef vinen, že řídil osobní motorové vozidlo, a tohoto jednání se dopustil přesto, že mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu 2 let. Tedy mařil výkon rozhodnutí soudu tím, že vykonával činnost, která mu byla zakázána, čímž spáchal přečin **maření výkonu**

úředního rozhodnutí. Za to byl odsouzen k trestu domácího vězení v délce trvání **4 měsíců.** Je tedy povinen zdržovat se na určené adrese po celý den ve dnech pracovního volna a pracovního klidu a v ostatních dnech v době od 14 h do 6 h. Zároveň byl panu Josefovi uložen trest propadnutí věci, a to osobního motorového vozidla.

Průběh trestu

Pan Josef ke spáchanému trestnému činu uvádí, že to byla hloupost, ale musel prý dojet matce a sobě pro léky, a pěšky by nedošel.

Kontroly byly prováděny v ranních, odpoledních a převážně večerních hodinách. Celkem bylo během trestu provedeno 29 namátkových kontrol probačních pracovníků. **Při jedné z kontrol** byl Josef zastižen před domem se sousedy a pod vlivem alkoholu. To však nebylo pracovníky PMS shledáno jako porušení trestu ze strany odsouzeného. Josef také velmi dobře spolupracoval s PMS, a proto byl tedy trest řádně vykonán.

Případová studie č. 4 – Jan, 54 let

Trestný čin: maření výkonu úředního rozhodnutí

TDV: 5 měsíců

Osobní a rodinné poměry

54-letý pan Jan žije s manželkou a jejich dvěma dětmi. Pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná (dále také OSVČ) v oblasti instalace reklamních materiálů, má střední odborné vzdělání s maturitou. Jeho manželka pracuje jako knihovnice. Obě jejich děti jsou již zletilé, syn pracuje jako přípravář, dcera dokončila vysokou školu a momentálně je nezaměstnaná. Vztahy v rodině jsou bezproblémové. Denně je přibližně 10 hodin v práci, místem jeho práce je celá republika, ale před uložením trestu sdělil, že je schopen si po dobu výkonu trestu domácího vězení zajistit, aby pracovní zakázky mimo olomoucko řešil někdo jiný. Svůj volný čas věnuje kutilství.

Přestože pan Jan pozbyl řidičské oprávnění, nadále se dopravoval do místa výkonu práce sám svým motorovým vozidlem.

Předchozí trestná činnost

Jan byl dříve již dvakrát odsouzen, a to za trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti a maření výkonu úředního rozhodnutí. Dvakrát byl za tyto činy podmíněně odsouzen k odnětí svobody a v jednom z těchto případů mu byl navíc uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel.

Trestný čin a uložený trest

Podle soudního rozhodnutí je pan Jan vinen, že řídil osobní motorové vozidlo, přestože věděl, že pozbyl řidičské oprávnění, neboť dosáhl 12 bodů v bodovém hodnocení řidiče, o čemž byl vyrozuměn Magistrátem města Olomouce, a kterým byl současně vyzván k odevzdání řidičského průkazu. Mařil tedy výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci tím, že vykonával činnost, pro kterou pozbyl příslušné oprávnění, čímž spáchal přečin **maření výkonu úředního rozhodnutí**. Za to byl odsouzen k trestu domácího vězení v délce trvání **5 měsíců**. Byla mu tedy stanovena povinnost zdržovat se po dobu trestu

na určené adrese, a to v pracovních dnech od 20 h do 5 h a ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den. Dále byl panu Janovi uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel po dobu 2 let.

Průběh trestu

Trestná činnost Jana mrzí, tvrdí, že to byla hloupost, důvodem pro spáchání trestného činu prý bylo zaměstnání.

Celkem bylo v průběhu trestu vykonáno 24 namátkových kontrol probačními pracovníky. Interval kontrol byl nepravidelně v rozmezí cca 4 – 5 dnů převážně v odpoledních a večerních hodinách, pan Jan byl **vždy zastižen doma**. Při konzultacích na středisku PMS uvedl, že s výkonem trestu nemá problém, pouze mu neumožňuje realizovat pracovní zakázky o víkendu. Spolupráce s panem Janem byla hodnocena jako vynikající. Sám pan Jan uvedl, že domácí vězení považuje za dobrou alternativu a šel by do něj znovu.

Případová studie č. 5 – Pavel, 30 let

Trestný čin: podvod

TDV: 6 měsíců

Osobní a rodinné poměry

Pan Pavel je 30-letý bezdětný telefonní operátor call centra s měsíčním příjmem 9 400 Kč. Má střední odborné vzdělání a jednoho bratra. Žije s družkou a jejími dvěma dcerami. S nikým ze své vlastní rodiny se nestýká. Ve volném čase se věnuje sportu – cyklistice, horolezectví, a myslivectví.

Než poznal Pavel svou současnou družku, udržoval vztah přes internet s několika ženami, s cílem využívat je ve svůj finanční prospěch.

Předchozí trestná činnost

Pavel byl dříve podmíněně odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 5 měsíců se zkušební dobou na 1 rok, a to za dopravní nehodu, kterou způsobil, čímž spáchal trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti a současně mu byl uložen trest zákazu činnosti řízení motorových vozidel na 18 měsíců.

Trestný čin a uložený trest

Pavel je vinen tím, že v úmyslu získat neoprávněný majetkový prospěch v době od měsíce června 2011 do ledna 2012 se pomocí internetového portálu seznámil a vedl vztah s několika ženami, které tento vztah mylně považovaly za osobní a jedinečný. Toho Pavel využil v tom smyslu a s vědomím toho, že vzniklé narůstající závazky nebude minimálně v přiměřené době schopen splatit a to vzhledem ke své osobní finanční situaci. Pod různými, převážně smyšlenými záminkami vylákal od 3 různých žen částky 22 000 Kč, 25 000 Kč a 3 000 Kč. Nesplatil ani část z těchto údajně zapůjčených peněz, přičemž výši celkové půjčky odmítá a částečně rozporuje. Tímto svým jednáním způsobil daným ženám škodu v celkové výši 50 000 Kč. Tedy sebe obohatil tím, že uvedl někoho v omyl a způsobil tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, čímž spáchal přečin **podvod**.

Za to byl odsouzen k trestu domácího vězení v délce trvání **6 měsíců**. Je tedy povinen se zdržovat po dobu výkonu trestu na určené adrese, a to v pracovních dnech v době od 21.15 h do 6 h a ve dnech pracovního volna a pracovního klidu po celý den. Dále mu byla uložena povinnost, aby v průběhu výkonu trestu podle svých sil uhradil škodu způsobenou trestným činem.

Průběh trestu

Během trestu byly kontaktovány poškozené a uvedly, že odsouzený jim nic nevrátil. Pavel však uvedl, že škodu hodlá nahradit postupně, v měsíčních splátkách ve výši 500 – 1000 Kč.

V případě pana Pavla byla vykonána pouze necelá 1/3 trestu (cca 2 měsíce). Za tuto dobu bylo provedeno 10 namátkových kontrol probačními pracovníky. **Při 2 z těchto kontrol** nebyl pan Pavel zastižen, přičemž při jedné z těchto kontrol otevřela dveře bytu, kde byl trest vykonáván, pracovníkům PMS Pavlova družka a uvedla, že její druh je u sousedky a opravuje jí počítač. Po přibližně 10 minutách přijel odsouzený autem a omlouval se, že měl službu. Pokoušel se prý kontaktovat vedoucího střediska PMS, ale neúspěšně. Při následné konzultaci na středisku PMS dodal potvrzení od zaměstnavatele, avšak na jinou dobu, než byl nepřítomen při kontrole.

Spolupráce s odsouzeným byla bezproblémová, termíny schůzek na středisku PMS dodržoval. Zbytek uloženého trestu však byl z důvodu prezidentské amnestie prominut a trest byl zahlazen.

Srovnávací tabulka

Pro lepší přehlednost výše uvedených případů a srovnávaných faktorů slouží následující tabulka:

<i>Odsouzený</i>	<i>Zaměstnání</i>	<i>Trestný čin</i>	<i>Délka trestu</i>	<i>Předchozí trestná činnost (počet záznamů v rejstříku trestů)</i>	<i>Počet kontrol, při nichž byl odsouzený nepřítomen</i>
<i>Jiří</i>	Stavební dělník	Zanedbání povinné výživy	5 měsíců	11	3
<i>Filip</i>	Nezaměstnaný	Zanedbání povinné výživy	10 týdnů	10	1
<i>Josef</i>	Nezaměstnaný (invalidní důchodce)	Maření výkonu úředního rozhodnutí	4 měsíce	10	1
<i>Jan</i>	OSVČ	Maření výkonu úředního rozhodnutí	5 měsíců	2	0
<i>Pavel</i>	Telefonní operátor	Podvod	6 měsíců	1	2

7.5 Závěr empirické části

Každý výše uvedený případ je velmi individuální, přesto lze u některých z nich najít nějaké společné rysy. Co se týče trestného činu, za který bylo uloženo domácí vězení, jednalo se ve dvou případech o zanedbání povinné výživy a v dalších dvou případech o maření výkonu úředního rozhodnutí. Jak lze vypožorovat také z teoretické části této práce (kapitola 6.6 Aktuální údaje o domácím vězení), právě toto jsou jedny z nečastějších trestných činů, za které je domácí vězení ukládáno. Naproti tomu trestný čin podvodu v posledním z případů již není ze statistického hlediska tolik častým důvodem pro uložení domácího vězení.

Pokud se na uvedené případy odsouzených podíváme z hlediska předchozí trestné činnosti, vidíme, že v každém z nich již byl záznam v rejstříku trestu ještě před spácháním trestného činu, za který bylo nakonec uloženo domácí vězení. U prvního až třetího případu jsou tyto záznamy v rejstříku trestů dokonce velmi četné – 11 a 10 předchozích trestných činů. I tyto předchozí trestné činy jsou u většiny těchto odsouzených obdobné. Jednalo se zde většinou o trestné činy krádeže, ublížení na zdraví z nedbalosti, zanedbání povinné výživy a maření úředního rozhodnutí. Všichni tito odsouzení jsou recidivisté, žádný z nich tedy neměl „čistý“ trestní rejstřík před uložením domácího vězení.

Co se týče délky trestů, jednalo se zde o tresty v délce 4 – 6 měsíců, s výjimkou případu č. 2 pana Filipa, jemuž byl uložen trest v délce pouze 10 týdnů. Čtyři z pěti trestů byly z právního hlediska řádně vykonány, jeden uložený trest (č. 5 Pavel) byl prominut, přičemž se jednalo o nejdelší trest z výše uvedených, a to 6 měsíců. Jelikož nejdelší možná délka domácího vězení je 2 roky, všechny tyto tresty lze považovat za jedny z mírnějších

Z uvedených případů lze také vypožorovat, že nepříznivá finanční situace je jedním z častých důvodů páchaní trestné činnosti. U dvou z případů se jednalo o nezaměstnané osoby, ostatní odsouzení, přestože měli zaměstnání, dosahovali nepříliš vysokých příjmů. V případě Pavla bylo účelem spáchání trestného činu majetkové obohacení. Majetek, a hlavně finance, jsou tedy významným faktorem v oblasti kriminality – majetková trestná činnost tvoří celkem 65% veškeré kriminality – viz. kapitola 2. Stejně je tomu i ve 3 případech těchto odsouzených, tresty byly uloženy buď za neplacení (zanedbání povinné výživy) nebo a podvodné získání majetku a peněz.

Dále se zaměříme na to, zda byl trest odsouzenými dodržován, tedy zda se tito odsouzení zdržovali v místě určeném pro výkon trestu v určené době. S výjimkou jediného

případu – pana Jana, který byl při namátkových kontrolách vždy přítomen v místě výkonu trestu, došlo k situacím, že odsouzení při několika kontrolách probačními pracovníky nebyli přítomni v místě výkonu trestu. V případě pana Jiřího se jednalo dokonce o 3 takové kontroly, kdy se později ukázalo, že důvodem bylo to, že její jeho družka po rozchodu vykazala z bytu, který byl určen místem výkonu trestu. Tuto skutečnost však pan Jiří měl oznámit probačním pracovníkům, což neučinil. Takovéto porušení však probační úředníci neshledali natolik závažným, že by musela být navržena přeměna trestu.

Ve druhém případě – pana Filipa, který byl probačními pracovníky přistižen, jak se právě vrací do místa bydliště s omluvou, že byl pro klíče od auta, je sporné, zda lze jednoznačně říci, že přítomen byl nebo nebyl. Velmi podobný je třetí případ – pana Josefa, který byl při jedné z kontrol přistižen venku před domem se sousedy. Stejně jako u předchozího je porušení trestu diskutabilní.

Pouze pan Jan, jako jediný ze všech těchto odsouzených, byl při každé kontrole přítomen ve svém bydlišti a nedošlo zde k žádnému, ani mírnému porušení. Z těchto odsouzených má také pan Jan nejvyšší vzdělání a nejvíce kladný přístup k uloženému trestu. Jak sám uvedl, domácí vězení je podle něj dobrou alternativou a šel by do něj znovu.

Je také otázkou, jak by se dále vyvíjel poslední z případů – pan Pavel, jež v podstatě nedokázal odůvodnit svou nepřítomnost při kontrole. Zde by bylo možné, že by trest byl přeměněn, avšak nakonec došlo k jeho prominutí.

Pokud se podíváme na vzdělání těchto odsouzených, vidíme, že ve dvou případech dosáhli odsouzení základního vzdělání, dva odsouzení dosáhli středního odborného vzdělání a pouze jeden zbývající odsouzený dosáhl středního odborného vzdělání s maturitou. Lze tedy konstatovat, že převážně se zde jedná o osoby s nižším vzděláním. Pan Jan, s nejvyšším dosaženým vzdělání z těchto odsouzených, také jako jediný z nich řádně dodržoval trest – nedošlo u něj k žádnému pochybení.

Vzhledem k tomu, že domácí vězení nemůže být uloženo pachateli proti jeho vůli, tzn. musí s trestem souhlasit a svůj souhlas stvrdí podpisem slibu, byl zde předpoklad, že trest domácího vězení bude odsouzenými dodržován. Pokud však máme na základě výše uvedených případových studií odpovědět na výzkumnou otázku, tedy zda byl uložený trest vybranými odsouzenými dodržován, je určení jednoznačné odpovědi značně problematické. Celkem u 4 případů z 5 došlo k nějakému porušení, avšak nebylo shledáno natolik zásadním, že by bylo nutné domácí vězení přeměnit na trest odnětí svobody. Přestože tedy

pouze v jednom případě můžeme tvrdit, že byl trest stoprocentně dodržen a v ostatních případech došlo k jistým pochybením ze strany odsouzených, z právního hlediska musíme konstatovat, že uložený trest domácího vězení byl těmito odsouzenými dodržován.

Závěr

Domácí vězení jako druhý nejpřísnější trest v českém trestním právu a tedy jako vůbec nejpřísnější alternativní trest stále není ukládán tak četně, jak bylo očekáváno. Od roku 2010, tedy za 4 roky jeho existence v České republice totiž stále nebyl zaveden do praxe způsob kontroly elektronickým monitorovacím systémem, přestože v zákoně je již obsažen. Mnozí z odborné veřejnosti toto považují za zásadní pochybení a důvod, proč se k tomuto trestu soudci tolik nepřiklání. Přestože kontroly pracovníků Probační a mediační služby bývají velmi časté a intenzivní, nemohou být tolik efektivní jako právě elektronický monitoring. Důkazem toho je i empirická část a popis konkrétních případů odsouzených, kdy se s výjimkou jediného případu odsouzení nejednou vzdalovali z místa, kde se měli v dané době zdržovat. Lze totiž předpokládat, že pokud by odsouzení věděli, že jsou soustavně sledováni elektronickým monitorováním, nedošlo by k tolika porušením. Jako důležitý se také ukázal institut předběžného šetření. Ne vždy si toto šetření nechali soudci před uložením domácího vězení vypracovat, přestože o jeho prospěšnosti nelze pochybovat. Podle statistik je také významný podíl přeměněných TDV na odnětí svobody, u kterých předběžné šetření nebylo realizováno, než u takových, kde předběžné šetření provedeno bylo. Proto také začal stoupat zájem ze stran soudců o jeho zpracování a vzrostla tedy i důvěra v práci probačních pracovníků.

Instituce Probační a mediační služby, která má v oblasti alternativních trestů vyžadujících kontrolu a dohled významnou roli, je již v české justici natolik ustálená, že si dnes bez její existence nelze představit efektivní výkon alternativních trestů. Kombinace kontroly a pomoci (trestního práva a sociální práce) a tím také bližší poznání odsouzených umožňuje individuální přístup ke každému z nich, což by právě bez Probační a mediační služby bylo těžko realizovatelné. Má-li mít odsouzený nějakou šanci reintegrovat se do společnosti bez konfliktu se zákony, je důležité jej vést správným směrem, poznat jeho potřeby a osobní a rodinné poměry. Poznání odsouzeného je důležité pro další práci s ním, pro možnost jeho správného vedení. Stejně tak je důležité i před samotným uložením trestu, neboť v životě odsouzeného mohou být okolnosti, které mohou znemožňovat řádný výkon trestu a nápravu odsouzeného.

Východiskem pro takovýto přístup je obnovující - restorativní justice, mající pro trestné činy a osoby jím dotčené více lidský přístup, který klasická odplatná justice nenabízí, neboť pro něj není ani prostor.

Co se týče alternativních trestů jako celku, ukázala se jejich prospěšnost, i přes některá negativa. Umožňují vhodně potrestat pachatele nepřilíš závažných trestných činů, přičemž ponechávají volná místa ve věznicích pro pachatele závažnější trestné činnosti. Dalším jejich kladem je také přílišná finanční nenáročnost. Ani alternativní tresty, ani odnětí svobody však nedávají záruku nápravy pachatele. Avšak právě alternativní tresty dávají pachatelům šanci na lepší reintegraci do společnosti. Přes všechna negativa se tedy jeví jako vhodná náhrada trestu odnětí svobody.

Práce probačních pracovníků – práce s pachateli trestných činů - je tedy velmi náročná, a to hlavně z hlediska psychiky. Je nutné, aby tito pracovníci, jak úředníci, tak i asistenti, měli hluboké znalosti především z trestního práva a sociální práce. Velmi nutná je zde také komunikace, vedení rozhovoru, dotazování, umění naslouchat a empatie. Pozice probačního úředníka je oproti asistentovi náročnější, a to z toho důvodu, že pouze probační úředník může provádět mediaci, což je v probační práci vůbec nejnáročnější činností. Proto je nutností, aby probační úředníci absolvovali roční vzdělávací kurz, a probační asistenti půlroční kurz, který je pro tyto náročné činnosti připraví.

Cílem teoretické části této práce bylo podrobně popsat a přiblížit alternativní tresty s bližším zaměřením na trest domácího vězení, jeho aktuální problémy a s ním související problematiku, přiblížit činnost Probační a mediační služby ČR a její úlohu v těchto trestech. Tento cíl byl v rámci kapitol teoretické části naplněn podrobným popisem výše uvedené problematiky.

Cílem empirické části této práce bylo hlubší poznání problematiky domácího vězení z praktické roviny zjistit, dále bylo cílem zjistit, zda byl uložený trest domácího vězení odsouzenými dodržován, a zda mezi těmito odsouzenými existují nějaké společné rysy.

Případové studie se podrobně zabývaly odsouzenými i průběhem jejich trestu, čímž byl naplněn první cíl – hlubší poznání domácího vězení z praktické roviny. Cíl zjistit dodržování trestu odsouzenými byl naplněn částečně, jelikož – jak bylo výše uvedeno v závěru empirické části – určení jednoznačné odpovědi není možné, neboť z právního hlediska byl trest úspěšně vykonán, přestože v jeho průběhu došlo k jistým pochybením. Co se týče posledního cíle, tedy zjištění, zda mezi těmito odsouzenými existují nějaké společné rysy, podařilo se jej naplnit v závěru empirické části, kde lze vidět, že mezi odsouzenými skutečně existují jisté společné charakteristiky – ať už se jedná o vzdělání,

předchozí trestnou činnost nebo dodržování trestu. Výsledky tohoto zkoumání jsou v podstatě shodné s mnohými teoretickými poznatky o pachatelích trestných činů.

Společnými rysy je tedy recidiva, nízký příjem a s nižší vzdělání. Je tedy vhodné z hlediska prevence zaměřením právě na tyto skupiny osob, kde je riziko páchaní trestné činnosti velmi vysoké.

Seznam pramenů a literatury

LITERATURA

BECCARIA, Cesare. *On crimes and punishments and other writings*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. xlix, 177 s. Cambridge texts in the history of political thought. ISBN 0521479827.

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. 427 s. Studie; sv. 10. ISBN 80-86019-96-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402.

JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. 223 s. Teoretik. ISBN 978-80-87212-21-9.

KARABEC, Zdeněk, ed. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 143 s. Studie. ISBN 80-7338-021-8.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2007. 114 s. Knihovnička LexisNexis. ISBN 9788086920245.

MAREŠOVÁ, Alena et al. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 134 s. Studie. ISBN 978-80-7338-117-2.

MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

OSMANČÍK, Otakar et al. *K problematice alternativních trestů a opatření*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. 151 s. Studie. ISBN 8086008266.

ROZUM, Jan et al. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. 198 s. Studie. ISBN 80-7338-042-0.

SOTOLÁŘ, Alexander a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. xv, 468 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. 416 s. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VAN ZYL SMIT, Dirk. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 70 s. Prameny. ISBN 978-80-7338-093-9.

WALKER, Nigel. *Why punish?*. Oxford: Oxford University Press, 1991. xiv, 168 s. An Opus book. ISBN 0-19-289219-3.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Statut Probační a mediační služby ČR* [online]. 2008. Dostupné z:

https://www.pmscr.cz/download/02_STATUT_PMSCR_aktual_2008.pdf.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu: „Elektronický monitoring odsouzených“* [online]. 2012. 7 s. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013* [online]. 2014. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf

Internetové stránky:

EPRAVO.CZ. *www.epravo.cz* [online]. © epravo.cz, a.s. 1999-2014, ISSN 1213-189X. Dostupné z:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *www.pmscr.cz* [online]. © 2002-2014. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>.

JUSTIČNÁ AKADÉMIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *www.ja-sr.sk* [online]. © 2014. Dostupné z: http://www.ja-sr.sk/files/Trest_domaciho_vezeni.pdf.

Internetové články:

DOSTÁL, Dalibor a Zina PLCHOVÁ. Domáci vězení: ušetřené miliony v nedohlednu. *E15: Profit* [online]. 5. 10. 2011 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/domaci-vezeni-usetrene-miliony-v-nedohlednu-862019>

JURKOVÁ, Marcela. Nákup náramků pro domácí vězně je po amnestii u ledu. Ve hře je ještě pronájem. *Ihned.cz* [online]. 29. 7. 2013 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-60320260-elektronicke-naramky-pro-vezne-stat-nekoupi>

LEGISLATIVA

Zákony

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49576&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20proba~C4~8Dn~C3~AD~20a~20media~C4~8Dn~C3~AD~20slu~C5~BEb~C4~9B&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. 2014 © Ministerstvo vnitra. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&fulltext=trestn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

ČESKO. Zákon č. 117 ze dne 27. května 1852, říšský zákon, o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927. In: *Epravo.cz* [online]. © epravo.cz, a.s. 1999-2014, ISSN 1213-189X. Dostupné z:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Vyhlášky

ČESKO. Vyhláška č. 456 ze dne 11. prosince 2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2014. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-456>

OSTATNÍ ZDROJE

Probační a mediační služba ČR. Informace o poskytovaných službách. Informační leták.

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
EM	Elektronický monitoring
IPŠ	Institut předběžného šetření
OPP	Obecně prospěšné práce
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PMS	Probační a mediační služba
TDV	Trest domácího vězení
USA	Spojené státy americké
Zákaz vstupu	Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Příloha

Učební osnovy Specializačního kursu pro asistenty Probační a mediační služby

I. Úvod do probace a mediace a alternativních způsobů řešení trestních věcí

- Filozofická východiska alternativního řešení trestních věcí, úvod do trestní politiky, poslání Probační a mediační služby, role asistenta PMS a jeho odborné kompetence,
- podstata a smysl alternativních trestů a jejich historický vývoj,
- koncept odplatné a obnovující justice.

10 hodin

II. Probační a mediační blok

1. Historicko – přehledová témata, teoretická východiska společenských věd 20. století a jejich odraz v zásadách profesionální práce s pachateli trestných činů

- Přehled teoretických konceptů společenských věd 20. století a jejich odraz v zásadách profesionální práce s pachateli trestných činů,
- medicínský a sociální přístup v kontextu vývoje řešení konfliktů, používané techniky a dovednosti, metody,
- koncepty pomoci a kontroly – profesionální způsoby, jejich úloha v práci PMS.

8 hodin

2. Komunikace

- Vztahy a komunikace,
- profesionální rozhovor a klíčové dovednosti vedení rozhovoru v jeho fázích,
- techniky „připojování se“ ke klientovi
- dotazování,
- podpůrné metody případové a skupinové práce – reflektování, supervize,
- komunitní plánování – analýza potřeb trestné činnosti v dané lokalitě,
- restorativní justice.

30 hodin

3. Činnost PMS ve stadiu před rozhodnutím ve věci

- Zprostředkování řešení trestné činnosti – zpracovávání podkladů pro orgány činné v trestním řízení, vyhodnocení potřeb a zájmů klientů včetně vymezení potenciálních

rizik recidivy a slabých stránek, mediační činnosti, činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu,

- specifika práce asistenta PMS v rámci náhrady vazby probačním dohledem,
- Profesionální zacházení s informacemi, způsob jejich shromažďování, ochrana osobních údajů klientů, transparentnost činnosti pracovníka PMS.

14 hodin

4. Činnost PMS ve stadiu po rozhodnutí věci

- Úvod do problematiky výkonu probace v rámci činnosti PMS,
- pracovní postup a metodika práce PMS v oblasti probace – výkon dohledu,
- pracovní postup a metodika práce PMS v oblasti parole,
- obecně prospěšné práce.

48 hodin

5. Mediace mezi obětí a pachatelem

- Mediace jako mimosoudní způsob naplnění trestní spravedlnosti
- podstata mediace a její zásady.

8 hodin

6. Specifická témata

- Základy krizové intervence.

4 hodiny

7. Opakování probraných témat bloků I. a II.

6 hodin

III. Právní blok

1. Ústavní vymezení základních práv a svobod, postavení soudů a principy ochrany občanských práv a svobod v oblasti trestní justice

- Základní lidská práva a svobody, mezinárodní pakty a úmluvy, systém justičních orgánů a zásady soudního řízení,
- organizační struktura resortu ministerstva spravedlnosti.

12 hodin

2. Základy teorie práva

- Právo přirozené a pozitivní, právo veřejné a soukromé.

3. Trestní právo hmotné

- Úvod do trestního práva, úvod do trestního práva hmotného.

5 hodin

4. Trestní právo procesní

- Přípravné řízení,
- právní úprava alternativních trestů.

37 hodin

5. Občanské právo v rámci činnosti PMS

- Úvod do civilního práva, základy občanského práva procesního
- vybrané instituty civilního práva ve vztahu k výkonu trestu obecně prospěšných prací.

12 hodin

6. Opakování probraných témat bloku III.

6 hodin